

м.Київ

Газета заснована 1 вересня 1989 року

Наш індекс 61671

УКРАЇНЬСЬКЕ СВЯТО ПОКРОВИ

Образ Пресвятої

І крадькома молилися...

Нині багатьом це незрозуміло: як завзяті воїники, можна сказати бойовий орден, схилиються на коліна і моляться перед образом Богородиці. При чому не в силу установленого обряду, а щиро і потай від мусульман, загалом толерантніших, ніж Москва, від якої вони змушені були втікати «під турка». Очевидно, як пише митрополит Василь Липківський, в їхній свідомості «Цим святом українці взагалі відзначають віру православного християнина в небесне заступництво Божої Матері, в її Покрову всього християнського світу своїм матернім піклуванням. Покрова Божої Матері – то є ніби відзнака прагнення нашого земного життя до з'єднання з небесним».

Отже, в церковному співі «Богородице Матір світу» є звернення до Найвищої Покрови – захисниці християн, особливо ж гнаних і переслідуваних невірними. Велику популярність в народі має кант

У цього року указом Президента день 14 жовтня проголошено «Днем Захисника України». Це сприйнято було в народі як самозрозуміле і давно очікуване. Поклоніння Богородиці – давня українська традиція, можна сказати – народна традиція. В поемі «Іржавець» Тарас Шевченко схоплює суть образу Богородиці в свідомості Січового братства:

Як покидали запорожці
Великий Луг і матір Січ,
Взяли з собою Матір Божу,
А більш нічого не взяли.
І в Крим до хана понесли
На нове горе – Запорожжя
...У наметі поставили

про захист Почаївської святині від турецької навали і дивне врятування монастиря: вона повертала кулі на тих, що стріляли.

Власне, головний мотив богородичних пісень – смиренна молитва про порятунок від злого напасти від лютого ворога.

Отже «День Захисника України» – то не є помпезне свято воєнних перемог, а гідне пошанування оборонців свободи України. Воно було традиційним на Січі, потім перейшло в УПА, що була заснована на Покрову на окупованій німцями Волині. Слід зазначити, що вибір 14 жовтня саме на Покрову був дуже сприятливим для популяризації УПА в народі.

ГАЗЕТИ

«НАША ВІРА»

– 25 РОКІВ

Свою ґлибоку пошану до «Нашої віри», найкращої релігійної газети в Україні і до її головного редактора засвідчую тим, що в нашому ректораті випикуємо 100 примірників газети щомісячно і роздаємо нашим гостям.

На многіє і благіє літа
єпископ Борис ГУДЗЯК

«Наша віра» з її читачами – частина українського суспільства, де присутнє справжнє життя і взаєморозуміння. Оаза Духу, свіча, запалена 25 років тому, світить для живих душ. Світло «Нашої віри», зливаючись з іншими вогниками духу, творить український світанок, розвіює морок морального плюралізму, наближаючи еру Правди і Велику добу України. **Хочеться сказати – низький уклін, добродіям і трудівникам невеличкої команди «Нашої віри» за світло і приклад служіння.**

Олександр СУГОНЯКО,
Президент Асоціації українських банків

ЗА ЩО МИ ДЯКУЄМО «Нашій вірі»

«Наша віра» – жива!

Як на мене часопис є зразковим виданням, побудованим по принципу симфонії. В часописі гармонійно поєднані релігія, філософія, наука і мистецтво, тому він правдиво культурологічний в найширшому розумінні.

Важливим є поєднання думок авторів, які належать до різних конфесій і духовенства і мирян, що дає глибше осмислення того, що Церква Єдина.

Філософські публікації скасовують штучну стіну між релігією і філософією, яка ще присутня як в церковному так і в філософському середовищі України.

Друк віршів і мистецьких зображень залучає читача до глибшого розуміння єдності релігійного і мистецького життя, розуміння, що це єдине поле, в якому духовні смисли проявляються через творчу форму.

Важливою є громадянська позиція газети «Наша віра», яка з часу заснування говорить про те, що сьогодні стало явним, а саме взаємодія церковного і громадського життя. Актуалізується

те, що вірні церкви одночасно є громадянами держави, і це невіддільно.

Історичні матеріали нагадують нам шлях, який проходила наша церква і держава, освітлюють часто незнані сторінки нашої історії, допомагають зрозуміти шлях, яким веде Господь наш народ до свободи духу і незалежності нашої держави. Читач може заново побачити, а інколи й відкрити для себе найкращих синів і дочок нашого народу.

Часопис допомагає голограмно бачити те, що відбувається на духовному шляху і втілювати набутий досвід в повсякдення.

Колектив газети демонструє, як невелика кількість людей з активною життєвою позицією, без фінансової і організаційної підтримки ззовні своєю бджолою працює може робити те, що підказує совість. Це необхідний приклад для тих, хто вагається і сумнівається в своїх силах. Дійсно, «і один у полі – воїн!»

Живімо!

*прот. Іван РИБАРУК,
парох в селі Криворівня*

3 листа до редакції 2009 р., ч. 11

ЖЕВРИВО ДУМКИ І СПІЛКУВАННЯ

«Наша віра» вирізняється з-поміж іншої періодики тим, чого найбільше бракує нашому часові – інтелегентністю і глибиною матеріалів. І, що важливо, практично всі вони помічені знаком світла і толерантності. Навіть у критичних і найзлободенніших статтях тут не зустрінеш такої любові сучасній пресі підміни понять і перекручування фактів. Усі вони несуть на собі печать любові.

А яких гарних слів заслуговують філософські розвідки про віру! То справжні шедеври. Адже в тих роздумах – не тільки власний досвід душі того чи іншого духовидця, але й така діяльна мудрість небайдужих сердець, яка неодмінно спонукає до роздумів... Зі спокоєм мудрих вони дарують нам тепло своїх сердець та делікатно, особистим прикладом, застерігають від нечулості. І чи ж не найбільшим дивом є власна присутність при моральному перебігу речей?..

Завжди відчувалась копівка і навіть присікліва редакторська робота. Поза сумнівом, роблять газету залюблені у життя люди, небайдужі, спостережливі, душевні... Люди, які добре знають ціну слова та понад усе цінують живе неформальне спілкування, хай і на газетних сторінках. Ось уже двадцять років видання ні на йоту не зраджує собі. Тому його виходу чекаєш, як візити давнього випробуваного друга. З яким неодмінно буде цікаво. Слід також зауважити: всі публікації подаються на високому професійному рівні. І навіть побіжний огляд матеріалів свідчить про неабияку вимогливість до якості і змісту кожного твору. Це ж стосується і добору авторів.

Варто зазначити, що від самого початку газеті було задано надзвичайно високу моральну й естетичну планку. І дуже приємно, що видавцям вдалося не тільки не опустити її, а й з честю втримати на належному рівні, а то й підняти ще вище.

*Євген КОНЦЕВИЧ, письменник, дисидент,
лауреат премії ім. Івана Огієнка*

Григорій ЦИМБАЛЮК, письменник м. Житомир

В ювілейному числі «НВ» редакція вміщує деякі передруки з попередніх років - на стор. 2, 3, 4-5

«Нашу віру» вітають

Дорогі у Христі! Дякуємо Богові й радіємо, що упродовж цих років супроводжує Ваше видання Своїм благословенням, натхненням, талантами, які зсилає кожному з працівників та дописувачів.

Доцінюємо Вашу працю і вклад серця задля поширення добра через слово. Це наслідування Христа, адже Він, Слово, і через слово прийшов змінити світ.

Бажаємо «Нашій вірі» аби кожен рядок був наповнений Духом, щоби торкався людських душ, словняв Божу волю, приносив плід спасіння, служив будівництву Царства Божого.

З щирим привітом

*Українське Патріархальне Товариство у США
та редакція часопису «Патріархат»*

ДОРОГА РЕДАКЦІЄ ГАЗЕТИ «НАША ВІРА»!

Вітаємо Вас із 25-річчям. Завдяки Вам з радістю пізнаємо незвідані глибини віри й твердості Духу; знайомимось зі значними постатями в історії утвердження Нашої Віри; із задоволенням ділимося досвідом власних звершень і впевнюємось у потребі розвиватися. Зичимо видання довгих років життя, мільйонних тиражів, широкої аудиторії читачів і майстерних дописувачів.

*Парафіяни Свято-Дмитрієвського храму УАПЦ
м. Харкова*

Розгортаєш «Нашу віру» — і шалений темп мегаполісу враз уповільнюється. Час розпрозорюється.

Розгортаєш «Нашу віру» — і опиняєшся в світі, де все так по-первісному просто: життя і смерть, правда і кривда, добро і зло.

Розгортаєш «Нашу віру і відчуваєш: світ насправді куди якісніший, контрастніший, ніж змальовують його люди, зацікавлені у всілякому розмиванні та ускладненні. Усе фальшиве і тимчасове немов кудись зникає, з'являється відчуття вічного і справжнього.

Розгортаєш «Нашу віру — і починаєш розуміти, як мало людині треба для щастя.

Роман ПАВЛОВ, колишній студент НаУКМА

Щойно з'явилась можливість письменник і філософ Євген Сверстюк заснував газету, в котрій на першому плані стояли питання духовного характеру, а добір авторів не залежить від конфесійної приналежності.

Ось уже 25 років виходить редагована ним газета «Наша віра». Безумовно, це рекорд серед українських видань. Чим вона відрізняється від інших українських видань? Перш за все, насиченістю матеріалів, напруженістю думки, чіткою моральною та релігійною позицією, відвагою.

В українській журналістиці переважна більшість видань обстоює, як правило позицію Як правило, того політика чи олігарха (а часто це одна й та сама особа), який її утримує. «Наша віра» є по-справжньому незалежною. Вона виходить завдяки старанню купки ідеалістів. Тому це, мабуть, найбільш бажане видання в Україні.

Не скажемо, що «Наша віра» — цілком об'єктивне видання. Але, як на мене, це не вада, а, швидше, — навпаки. В «Нашій вірі» чітко вироблений понятійний апарат; і автори пишуть, спираючись на власне сумління. Тільки така суб'єктивність є, на мою думку, журналістикою найвищого ґатунку.

Петро МАРУСЕНКО, журналіст

ОСТРІВ СЕРЕД ГАЗЕТНОГО МОТЛОХУ

Вітаю улюблену газету!

Люди, які справді вміють читати, бачити, чути і розуміти, здатні розпізнати сучасних лжепророків. Особисто мені допомагає не втратити духовного орієнтиру «Наша віра», яка є, на мою думку, взірцем української журналістики в її кращих традиціях. Газета виховує, у ній – все Правда, «духовна правда про людську душу». Її читають люди старшого покоління і школярі. Моя мати, перечитавши свіже число, передає його родичам. А діти, яких навчаю, зберігають окремі номери з літературно-критичними статтями у спеціальних папках.

Що цікаво – новини цієї газети завжди актуальні, бо – від доброго уважного серця. Газета одна з небагатьох в Україні, яка цілеспрямовано виховує національну свідомість молоді. А починається ця копівка праця з виховання родини в християнських чеснотах – без шуму і патосу.

Найвища цінність газети «Наша віра» в тому, що її після прочитання ніколи не викинеш як зайву річ. Всі статті, без винятку, хочеться зберегти і для себе, щоб перечитати вкотре, і для нащадків.

*Зеновія ФІЛІПЧУК,
музей Тараса Шевченка, м. Львів*

РУЇНА І ДОРОГА

Раїса ЛИША

Піди туди — не знаю куди, принеси те — не знаю яке

З української народної казки

І
На рівні відчуттів кожному назагал дано визначити, чи цілий наш світ є в стані руху до вищого, світлішого виднокола, чи він, навпаки, забуксував і западає в нікуди. Залежно від того долинає з його глибин або якась нескінченна безвідносна радість, або щось вочевидь суперечливе й безпорадне, яке, наче потоп, проникає у всі шпари довкілля. Так само людська істота підсвідомо знає й те, що рух світу — як **духовне устремління до повноти життя — відбувається за рахунок тих зовсім може не численних одиниць, котрі несуть в собі реальну, дійсну силу добра. Саме завдяки цим одиницям — чомусь існує абсолютне переконання — людський світ спромагається підтримувати живий багатовимірний зв'язок з Богом, який не дає людству згинуть в хаосі.**

Не забудьмо: згідно з Святим Письмом кожна дія і навіть думка окремої людини є вибором і чином цілого добра чи зла, а відтак — губить чи рятує світ, зраджує або знаходить Бога і ближнього, навіть якщо сама особа далека від цього усвідомлення, що власне й трапляється повсякчас. Людина є чимось більшим, ніж її життєва конкретика. «Бо не відають, що творять», — каже Христос, застерігаючи про «зовнішню пільму», або інакше — непросвітлені дії світу людською.

Озираючись! Чим усе це є насправді? Оця настирлива, буцімто доконечна, доцільна і т. ін. діяльність, що без вагань переступає через долі людей і народів і не надто сумнівається щодо засобів?... Чому в людині (це написано на обличчя!) від такого «поступу» неухильно виростає діра порожнечі? А сама дійсність набирає рис фантазмагоричного абсурду й випадковості? Все наче двоїться. Україна немов не Україна. Церква — ніби й не Церква, а люди приміряють маски — яка краща? — з огляду на кон'юнктуру. З життя вивітрюється пахощі взаємного принесення дару. Ще недавно такі чисті, хоч і нетривалі, пахощі простору свободи.

Престижно бути «успішним прагматиком», навіть хижак (якщо зумієш подолати супротивників). В пресі не раз натрапиш на похвалу цинізові політиків, що зуміли залишитися «поважними»

особами. Моральність їх промовчується. Робити можна все, що завгодно. «Все дозволено...» Називається це чомусь прагматизмом, хоча перебуває цілком поза змістом дійсних потреб країни, нації, суспільства, як і поза можливістю розвитку.

Однак за такою логікою найпопсовішим «прагматиком» був Юда. У Віктора Домонтовича є прикметне оповідання «Апостоли», де надзвичайно точно представлено логіку Юди. Наведу уривок, що здається майже цитатою з «аргументів» вельми багатьох сучасних діячів, такою собі «матрицею» життєвої логіки «звичайної людини»: «Дуже обережно і дуже обачно він натякнув, що мовляв Ісус уже відіграв свою роль... — Ісус, — закінчив Юда, — ідеаліст. Він непрактична людина. Він повинен одійти вбік і поступити місцем реальним політичним, практичним людям, що здібні тверезо зважувати становище речей».

І далі після того як Ісус на відповідь сказав у повній тиші: «Я прийшов у світ, щоб творити волю Отця, що посплав Мене!» — Юда, коли Ісус відійшов, продовжує: «Ви бачите! Це ні до чого. Даремно було звертатися до Нього. Він — пророк. Він — Син Божий, ми ж — люди! Прості звичайні люди. Ми повинні діяти самі, без Нього, на власний розсуд і на власну відповідальність».

Петро зірвав голос, виступаючи з промовами на майданах і дахах будинків перед народом... Юда почав шукати шляхів для згоди. Але дуже швидко стало відомо, що Синедрион не хоче вести жодних переговорів, доки не буде виконана головна попередня умова. Цією умовою було: — Видати Ісуса!»

В цьому уривку, як на мене, стисло представлена вся драма людського світу, який не раз приставав і пристає до думки Юди, що «без Христа» зручніше, не раз приймав і приймає «головну умову», яку тоді прийняв Юда. Для сучасних «прагматиків» Христос так само — завада безмірній жадобі влади, «непрактичний ідеаліст», а Церква потрібна лише як один з інститутів влади. Бо якщо це було не так, то не сформувалося б принаймні в Україні те, що Патріарх УАПЦ Димитрій назвав «страшним сьогоденням».

Зраджуючи Бога, зраджуючи рідне й святе, людина

сама почуватися зраженою. І вона бачить, що справи багатьох людей злі, а порядок хижого (знебоженого) світу лихий. Так ми опинилися в епосі тероризму.

Врешті почуття цієї тривоги, дане з Божої ласки, — залишається може єдиною реальною ниткою, здатною допровадити до порятунку. До цього почуття промовляють багато речей, що є нашою правдістю — навіть тоді, коли ми їх плюндруємо й зраджуємо. До людини волає каміння, природа, рідні краєвиди, самі образи сіл і містечок, хоч які спотворені варварською рукою. Всі ці речі і сутності плінуть у твоєму часі і просторі, в якому господар з якогось лиха став нищителем себе і грабіжником.

II

Настала ніби пора помандрувати по Україні. Аби почути, що каже земля, і всі оті Цибульківки, Катеринівки,

березі озерця під Могилевом на Січиславщині, де вона царственно і безбоязно уважно стояла майже біля самої дороги. І глянула на мене через скло автобуса своїм оком так прямо і чисто, що неймовірно розчинилися наче самі межі впізнання. Та ж ці сірі і білі чаплі прилітали, поверталися до нас у свій край впродовж шести і більше тисяч років. Безліч разів зражені людьми, все ж поверталися. Священні вісники... Ще два роки тому я їх бачила...

Проте що таке власне мандрівка? Помандрувати — це либонь не що інше як вирушити на пошуки якогось нового життя. Ти не знаєш якого саме й не уявляєш, навіть воно тобі здалося, зате геть певний, що саме його тобі бракує.

Звісно в умовах цивілізації мандрівка на перший взір не має в собі тієї безпосередньої

Новоселиці, Чаплинки, Нехворощі, Плавища, котрі здається, нині краще й вільніше володіють мовою пращурів і Шевченка в своїй природній глибинній сутності, ніж люди.

Ляндшафти й оселі буття в своїй беззахисно щирій відкритості не приховують фальшу нав'язаних їм давніших і вже теперішніх сенсоопудал-химер, що гнітили й гнітять живі корені людської й національного творення. Ляндшафти й оселі перемовляються з внутрішнім простором твого духу. Вони впізнають тебе й заприятують ще здалеку й загують кольорово й привітно, хоч би як заховала тебе тіснява автобусної халабуди, що годі здавалось уздріти й розгледіти.

Так заприпитала і впізнала мене сіра чапля в лісочку на

безоглядності, з якою лицар-козак вирушав з конем в чисте поле шукати власну містичну долю. Або юнак вирушав не знати куди в пошуках монастиря, котрого ще не існує на світі. Коли ж придивитися, то «поле» у цьому часі так само «чисте», лишень має дещо інші виміри, та й сам «козак» існує в них інакше. Автобус, ясна річ, не кін, що його можна спрямувати куди завгодно. Тобі лишається отже сидіти й дивитися у вікно, відчувачи, як світ пливе назустріч і ти пливеш у просторі, де весь час стає перед тобою як даність. Тільки насправді це не має нічого спільного з пасивністю. Ти летиш, несешся буквально кризь вир образів реальності, ледве встигаючи їх впізнавати.

Чернігівщина. Ічня... Ка-

чанівка... Світ розгортається у триванні...

То яке ж воно — нове життя — в Україні — нищений (даймо собі звіті!) по-хижацьки ззовні й зсередини?

Шляхі привів наразі до недоруйнованої советами садиби, власне парку й палацу Тарновських у Качанівці, що в XIX ст. була одним із центрів, де творився новий глибокий розквіт української культури, де бував у колі друзів Тарас Шевченко... Що з того лишилося?

Проте якраз Качанівка: прекрасний, хоч і обдертий палац, келія Шевченка, вітальня, мудрі грізні леви при воротах, дух краси і творчості, що його випромінюють не лише стіни келій, автентичні клепті шпалер та поодинокі вцілілі речі, але й кожне дерево, кожна стежина в грандіозному лісопарку, величезний рукотворний став, ротонда на горі (туди приходили співати) — вразили явою України, що перемогла тут у герці з антитворчістю (злою пустою антикультурою). Тут було створено могутній містичний прообраз майбутньої України. Навіть вигадані

Тарновським збудовані в скелях «романтичні історичні руїни» не стали такою собі імітацією, а вирости в глибоку метафору творчості. В Качанівці може як ніде все докипіло, весь простір неба й землі сповнений живої сьогоднішньої напруги містичного українського герцю в обороні власної великої сутності. І ти, мандрівець, при цій зустрічі аж стовпієш: є воно, те що шукаєш, насправді існує, й чекає. Попри всі каламуті епох.

...В призахіднім світлі на овиді раптом з'являється темний вершник... Покрутившись у полі і роззирнувшись довкруг, він так само раптово зникає.

**Скорочено
2003, ч. 8, серпень**

Назад до людини

Живемо в столітті, коли людина перестала бути людиною. Створення машини, яка повинна була принести людині звільнення від тяжкої праці або принаймні покращання її життєвих обставин, штовхнуло її у стан залежності та недостатку. Впровадження загального навчання, замість зробити людину паном себе і речей, зродило в її голові глупо-зарозумілу саламаху напівосвіченого інтелекту. Кінець панування абсолютизму та кастовості, що могло бути початком її широкої автономії та далекосяглого впливу на уряд, штовхнуло її в обійми нової, щораз гіршої, самоволі узурпаторів. Без сумніву, ми опинилися в кульміні великої драми: ледве чи можна посуватися до ще більшої нелюдяності. Руба стоїть питання: чи ми опинилися перед самознищенням людини, чи перед створенням нового типу істоти, яка не була б ані диким звіром, ані героєм. Відповідь на це питання нелегка.

Не йдеться тут у жодному випадку про поворот назад. Немає нічого фальшивішого, як намагання оживити мертва минулину, мовляв колись було краще. Це стара ілюзія. Перед нами — наше майбутнє. Ми повинні кожного дня його кувати й оформлювати.

Очевидно, що на тій дорозі ми будемо знаходити й деякі старі цінності, які ми повинні зберігати, бо вони є нашою живою духовною власністю. Це той капітал, який ми повинні не тільки зберігати, але й примножувати плодами нашої власної праці. Нові проблеми вимагають нових відповідей, але для вічних проблем існують вічні відповіді.

Поворот до природного права

Тоталітаризм, переможений на бойовищах, ще живе. Його насіння посіяно, й воно запустило корінці в ділянці права. Якщо це пагігня не буде відкрито й знищено демократичними державами, тоді воно, як бур'ян, задушить конституційну свободу, здобуту кров'ю і сльозами довгих століть.

Саме тому Сократ мусів випити отруту, бо він почував себе більш зобов'язаним супроти вищого закону, як супроти зобов'язуючого права (поліс). Також Антигона померла, бо вона не керувалася розпорядженням короля, а вищим законом, „тому що жодна людина не може подолати написаний, але вічний закон неба“.

Авторитет Цицерона дуже великою мірою допоміг у закладенні фундаментів римського права, яке, скріплене канонічним правом, стало основою правопорядку західного світу. Його твори допомогли в тому, що іскра природного права затрималася при житті у найтемніших бурхливих часах, аж доки воно не загорілось ясним промінням у тринадцятому столітті.

Треба згадати теж і отців та святих церкви, які так само несли смолоскипи природного права. Тертуліян, Ієронім, Амвросій, Августин, Бонавентура, Альбертус Магнус, Святий Тома з Аквіну у своєму навчанні схоластики дали докази, що природне право означає участь

мудрого створіння в Божеському законі. Схоластична наука про природне право базувалась на єдності людства, на органічній розумінні держави, яка відповідає природі людини як ества соціального. Природне право базувалося у дальшому на розумі людини та на її спроможності обняти основну й незмінну природу речей та об'єктивну дійсність їх існування.

Англіїці, Джон Австін та його учні, провели розподіл між правом та мораллю. Вони твердили, що право й етика не мають нічого спільного.

Від 1870 року казуїстична система опановує юридичні науки в Америці. Заперечувано глибші проблеми права та ігноровано філософію. Настав розрив між соціальними науками і правом та мораллю.

Тоталітаризм кинув світ у війну. Це

ТРАДИЦІЯ І ПОСТУП

ДУМКИ З КНИГИ „МІСІЯ ЛЮДИНИ“

Воно базується на думках про універсальний порядок буття. З цього онтологічного порядку випливає моральний порядок, який зобов'язує кожну людину, кожну громаду, кожного законодавця і навіть найсильнішу державу.

Індустріальна революція започаткувала погоню за багатством, а багатство інтерпретувалося як знак Божої ласки, плата за мудру і старанну працю, як видимий знак, що багатий належить до Божих обранців. Прийшов тріумф буржуазії та буржуазної ментальності. Ця погоня за багатством захоплювала щораз більші кола суспільства і стала однією з причин деспітізації життя та створення культу владі.

Позитивізм, характерний для другої половини XIX століття, знайшов свій вияв і варіант у американському прагматизмі. Споріднений з утилітаризмом унадаванні примату практичності, поставив правду і користь на одній площині. Прагматизм не цікавився філософськими питаннями. Він створив свою філософію, яка уникає відповідей на кінцеві питання, пропонуючи своїм визнавачам скептицизм та еклектизм.

Науковці, які постійно сліпали над мікроскопами, забули дивитися на людину як цілість. Антропологія зводила релігію до залишків первісного забобу. Біохеміки робили з людини агрегат хемічних елементів. Фізики твердили, що людина — це комплекс електронів і протонів. Психологи зводили її до механічного рефлексу. Теоретики політичних наук бачили в людині виключно творця позитивного права серед морального вакууму. Різні експериментатори соціальних та суспільних наук дивились на людину як на морську свинку, на якій з допомогою різних дослідів можна доказувати їхні теорії. Комуністи обороняли доктрину, що всі мотиви людини матеріялістичні, що ідеї та ідеали не мають значення в людському житті, що людина не має свободної волі й що вона — це тільки безпомічне дерево господарських умовин.

Нарешті, оскільки йдеться про науку, домінувало припущення, що порядок світу стоїть на змінливих гіпотезах, і таким чином руйнувало віру в існування тривалих законів та в об'єктивні й незмінні норми.

не була така собі звичайна війна за кордони, за міжнародні ринки збуту і т. д. Це була війна за душу людини і за її гідність.

Про моральні основи у співжитті народів

Людство складається з найрізномірніших індивідуальностей, і любов кожної одиниці до свого народу, його своєрідності, культури, історії є таким самим Божим законом, як і любов одиниці до своєї родини. Однак любов до свого народу не сміє виключати пошани до інших народів. Треба бути свідомим того, що в існуванні національних індивідуальностей лежить об'єктивна цінність Божого порядку на світі.

Однак створюються ситуації між народами, де не можна, здається, оминати конфлікти. Такі ситуації створюються і між поодинокими людьми. Але так само, як у цивілізованому суспільстві білки та мародерства недопустимі, так само і війни між народами треба вважати ще гіршим варварством.

Інша річ, коли війна являється konieczною обороною. Конечна оборона — це елементарне право кожного.

Не можна боротися зі злом, поповнюючи таке саме зло. Подібно маєтись і з народами.

Релігійний індеферентизм, бездогматизм чи просто заперечення Бога й духа — це хвороба душі нашої епохи. Тут криється причина страшної духовної кризи сучасного людства. Воно загубило ієрархію цінностей і втратило душевну рівновагу. На місці любові розпаношались ненависть, на місці пошани — егоїзм. В такій атмосфері не може процвітати справедливість чи готовність ради вищого добра обох сторін зрезигнувати з частини своїх домагань.

А тим часом імперативною вимогою часу є розуміння фундаментальних прав життя, його природного порядку, його вічних ідей, яких ніяк не можна погодити з обожнюванням брутальної сили чи романтичного інфантізму, браку бажання взаємного порозуміння, пошани й толерантності.

Наша інтелігенція — назву беру в поточному розумінні, — не встигло, —

хорує на брак правильної перспективи, на брак сенсу пропорції, на комплекс егоцентризму, на переріст неправданих амбіцій, на брак прикмет сильного характеру, потрібного для провідної верстви.

Річ ясна — цього не можна генералізувати. Суть нещасть в тому, до голосу приходять не завжди найкращі, а найголосніші та найбезоглядніші у виборі засобів. Нещасть в тому, що в ситуації демократичної свободи витворюється пригідний ґрунт Гуляйполя для людей, що, помилково обдаровані природою енергією й надміром амбіцій, чуються покликани творити історію, проповідувати, провадити, і горе тому, хто хотів би стати з ними на про. Через це потрібна в даному середовищі конструктивна праця вироджується в самопоборювання, в несмачну полеміку, поділ на ворожі табори, а це все спрямовує енергію на фальшиві рейки, породжує зневіру в нашу творчу життєздатність і відштовхує маси.

Кожний суспільний організм підлягає небезпеці морального занепаду й нидіння. Коли цей організм ще здоровий, він борониться інстинктивно перед лжепроказами, перед несовісними людьми, перед людьми некомпетентними, перед тими всіма, що може йому пошкодити. І горе тій суспільності, що втратила цей інстинкт самозбереження, бо вона, перебуваючи на похилій площині, приречена стати жертвою сил, яких не в змозі виєлімінувати, відсепаруватись від них.

Традиція і поступ

Предметом моїх розважань є традиція й поступ — поняття, що становить суттєвий зміст історичного процесу людства, який є актом Великої Драми — Божої й людської, фізичної й метафізичної.

Зрозуміти сенс і ціль історичного процесу людства можна тільки під аспектом вічності.

Очевидно, задоволення матеріальних потреб є дуже важливе, але тільки по відношенню до вегетативно-сензитивної природи людини. Той, хто голодний, може цього не бачити, а той, хто ситий, не має часу над цим застановитись, головне тепер у часі великого безпрецедентного добробуту Західного Світу, який чваниться, що ще ніколи не було так добре й так довго, як тепер. А однак, серед цих розкошів добробуту й колосальних осягів науки й технології ми бачимо наглядно ідейну порожнечу, моральний нігілізм і факт, що безідейна й акультурна людина стається щораз то більшою «цивілізованою бестією», пршою від найпримітивнішого дикуна.

Єдино задовільну й остаточну відповідь на ці найгілші, нуртуючі в душі людини питання, можна шукати й знайти в есхатологічному аспекті. Це єдина дорога нашого життєвого корабля, що пливе до далекої пристані. Всі інші дороги для загублених серед життєвого моря людей — це блудне коло серед неозорих просторів земного буття або дороги, на яких наші судна розбиваються об підводні скелі скептицизму, безнадійності й печалі. Присутність смерті вка-

зує, що наше фізичне життя має границі. Це, що ми називаємо смертю, є тлом для нашого життя, так як порожнеча простору є тлом для зірок. Смерть для життя — це так як рами для образу. Наше життя проходить у тіні смерті, і це творить німб миру довкруги нашої малечі.

Традиція — це сума здобутків передує духовних вартостей. Поступ — це прожектор нових обріїв. Традиція і поступ як внутрішній зміст історичного маршу людства є продуктом активно-творчого людського духа, це еманція інтелекту людини, що робить її короною творчості. Традиція — це присутність минулого в теперішньому. Для мене міт — це фундаментальна правда, висловлена в образній поетичній формі. Міт належить до правд глибинних, правд, що деколи видаються оманиво парадоксальними, що їх легше висловити в метафоричній формі, а не в стислих твердженнях, у логічній конструкції афідавіту. Міт не має простого безпосереднього відношення до об'єктивної науки й історичної дійсності, але він відноситься до найглибших і до найстихійніших сил реальності людського існування. Міт — це образний спосіб представити ідеї, які лежать на межі людського розуміння. Міт драматизує внутрішню жагоду пізнання правди, тугу, тріумфи й падіння, розчарування й конфлікти людини та її знання про саму себе.

Так отже, міт — це спосіб думання, сприймання та погляду в глибинність людської долі. Міт має свій початок у праісторії, коли людина не вміла ще розрізнити історичної й поетичної правди. Міт має свою постійну вартість, бо він може діяти в глибинних вимірах людського існування, чого не можна досягнути з допомогою інших засобів чи методів.

Мова релігії ближча до поезії, ніж до описової прози фактів. Щойно після того, як задемарковано границі між Божим і людським, тоді щойно постав прірва. Без допущення метафізичного ми не в стані збагнути сенс і ціль буття. Тільки метафізика історії може дати нам відповідь на призначення людини з пункту бачення внутрішньої інтимності й візії, яке дає основу земного й небесного призначення людини.

Прогрес є так само в інтимному зв'язку з ультимативними принципами історичного життя. Ідея прогресу постулює для історичного процесу й підпорядковує його цілісному принципам. Щоб більше, ідея прогресу є фундаментальною для метафізики історії.

Так отже, життя, яке ніколи не буває статичне, є процесом продовжування й зміни. Продовжування — це елемент традиції, зміна — це елемент прогресу. Разом вони творять історію. Люди є продуктом і рівночасно творцями історії. Вони не можуть утекти від неї, так як не можна втекти від спадковості навіть якби ми вбили своїх батьків. Ми є носіями своєї спадковості хочемо ми цього чи не хочемо. Тому коли теперішність нас не задовольняє, а майбутнє тривожить, даремною річчю є старатися оживити минуле. Ми не можемо завернути колесо історії й не можемо втекти від наслідків історичного процесу. В наших душах — наше минуле, а перед нами — наше майбутнє. Це той шлях, яким іде кожна генерація, й на цьому шляху вона повинна творити нові осяги, користуючись капіталом старих надбань. Успіх творення нових надбань залежить від того, наскільки теперішня генерація зуміє поєднати традицію й поступ. Nova

et vetera (нове і старе) називалося це в Старому Письмі, й сам Ісус Христос був прикладом і навчителем творення синтези традиції й поступу.

Синтеза традиції й поступу

Поняття традиції й поступу викликають у нашій уяві певні виразні образи. Кожний народ, кляса, рід, навіть більша купецька фірма, що шанує себе, мають свої традиції як підсумки надбань дотеперішнього, надбань, що оцінюються моральними критеріями, які визначають дану єдність як одиницю в зустрічі з новими завтрашніми вартостями, що становлять зміст поступу.

І коли людина часто бачить кругом тільки чорну ніч і попадає в розпук, песимізм і реzigнацію — це тільки тому, що горизонт її бачення обмежений. Вона реагує так тому, що її сприймання чуттєве, а тим самим поверхове й випадкове. Але тоді, коли вона має віру й відчуття глибини, тоді вона бачить події і зміну речей у правильній перспективі.

Пісня і Праця — так називає Франко те, що може для правників жити, а в прозі це означає, що здобути працюючи духовні вершини живуть у культурі й мистецтві як свідки минулого. Живуть у бібліотеках. В нашій духовності, персональності, в наших здібностях і спроможності продовжувати творити нові вартості, продовжувати формувати обличчя землі політично, культурно, економічно, технічно і т.д.

Людина в шуканні своєї долі й свого призначення мусить мати сильну віру, що природний біг речей підпорядкований вічному правопорядку.

Тарас Шевченко перший дав синтезу української духовності в її основах. Вона перетворила нашу етнографічну масу в націю. Він дав вірну інтерпретацію минулого, вказуючи на фатальну помилку Хмельницького в Переяславі. Він

правильно оцінював політичну, соціальну й культурну ситуацію в його сучасності й дав візію минулого таку сильну й пророчисту як старозавітний пророк. Його синтеза мистецтва в здійсненні Божої Правди на українській землі, а головними елементами цієї правди є політична окремішність назовні й політична свобода всередині та соціальна справедливість.

Все українське життя — релігійне, культурне, соціальне — до певної міри підпорядковане політиці, бо політична неволя зумовлює неволю народу. Та політична супрематія політичних чинників криє в собі небезпеки примітивізації української духовності у випадку тенденції запрятати її до воза політичних партій. Українська духовність ще чекає на свою політичну, культурну й світоглядну синтезу. **Вона мусить уміти розшарувати поодинокі фактори й уложити їх у відповідну ієрархію вартостей. Це основне для синтезу. Вона мусить бути творчою злагодою, вирівнювати протиріччя й різниці під кутом їх питомого тягара в ієрархії вартостей. Боже й вічне не може бути підпорядковане людському й дочасному, суттєве — випадковому, головне — незначному.**

Всі ми індивідуально чи групово є частиною одної цілості. Всі ми на тім самім кораблі, зглядно в тому самому рятунковому човні. Всі ми в полоні тієї нашої історичної минувшини і всі ми переживаємо її наслідки. Тому й стремління усіх нас повинно логічно бути спрямоване в той самий бік.

Вони випливають із нашої політичної дійсності, з духовних засад та історичних процесів. Практичний сенс української синтези традиції й поступу лежить у тому, щоб мудрий досвід минулого давав здоровий стрижень акції в теперішньому й майбутньому.

Це створює довіря до своєї позиції, до себе, дає стабільність і певність. Це створює здорове підсоння, в якому можуть дозрівати й матерія-

лізуватися великі почини.

Ситуацію погіршує та обставина, що людство західної гемісфери опинилося в стані духовної порожнечі. Ідеться про параліч душі сучасної людини, яка, заворожена демоном зла, грузне в багні аморального й безпринципного життя. Розум, заблуканий у хащах суперечних доктрин, ідеологій та інтересів, не знаходить виходу з лабіринту.

Сучасна людина, наче гнаний тривогого звір, рада сховатися, схоронитися будь-де і будь-яким коштом. Вона радо віддає в жертву навіть особисту свободу в ім'я опіки, охорони та безпеки. **Майбутнє свободи перебуває у великій небезпеці.**

І хоч людство не раз стояло перед загрозою з боку темних сил, переможцем у цій боротьбі за душу людини все був Бог-Творець.

Віра і право

Коли втрачається ідеал права, тим самим втрачається моральний найвищий авторитет і глибина права. Коли втрачається ідея права, тоді втрачається зв'язок із загальною людською культурою і її історичним розвитком. Коли ж зникає саме поняття права, тоді взагалі зникає свідомість права, а залишається свідомість сили та обожнення голого насилля.

Або один напрям — від розумного до ще розумнішого і так до абсолютного розуму Бога, або другий напрям — дорогою зменшування розумного до інстинктів. Хоч би яких посередніх доріг шукало людство — остаточно розв'язка-пристань: або Дух, або матерія.

Волонтаризм — це остання фаза позитивізму. Останнім результатом цього розвитку в практиці стало панування самоволі диктаторів і обожнення сили. Віра, окрім тих речей, що їх розумом важко зрозуміти, має в практиці ту вартість, яка дає стабільність і запоруку життєвої певності. Бо так, якщо все творче кориниться в любові, а руйнуюче в ненависті, то сотворення світу мусить бути актом любові.

Внутрішній зв'язок найвищих абсолютних правд з правдо-практичним порядком людського життя означає примінення в житті добра, добра для всіх. Утеча від релігійно-моральних джерел не довела до поступу, а допровадила до того, що право в теорії зійшло на манівці, а в житті втратило на своєму достоїнстві.

Незалежно від того, чи хтось того хоче, чи ні, чи хтось із цим годиться чи ні, чи когось це подобається чи ні, у світі існує певний моральний порядок, що здійснює моральну правду.

Право покликає бути інструментом ладу, справедливості й добра для всіх.

«НВ», липень, ч. 7, 2006 р.

Церква і суспільство

Прот. Олександр ШМЕМАН

Відкривати Царство Боже

Якщо по-новому
вслухатися...

«І на скелі оцій побудую Я Церкву Свою, і сили адові не переможуть її» (Мт. 16:18). Слова ці надто часто розуміли спрощено, буквально – немов якусь гарантію безперервного успіху, зростання, благополуччя і розвитку християнства.

Наче б в Євангелії не написано інших слів: про занепад віри й любови, про безконечну важкість «вузького шляху», який веде у Царство, про тьму демонічних сил у світі. «Та Син Людський, як прийде, чи Він знайде віру на землі?» (Лк. 18:8). Оцей квітизм, оце недочування природного в християнському благовіщенні трагізму стосовно долі світу й людини надто часто присипляли у християн почуття відповідальності, як ї ту напружену увагу «до часу і строків» історії, що були особливо привабливі у перших християн.

Століттями творився тип благополучного, самовдоволеного християнина, цілі віки християнство переживалося не як вогонь, що його Христос прийшов звести на землю, – очисний, котрий переплавляє й облікає, – а як певна самоочевидність, як одна з необхідних «підвалин», така ж безперечна, як усі розмаїті «цінності», надбані людством в течії історичного розвитку, що стали предметом вивчення в школі. Так, дійсно, в усі часи були святі й були прориви у цей вогонь, його світло і жар облікали святих, праведників, «безумців», – тих, «що світ не вартий був

їх» (Євр. 11:38). Однак і їх швидко навчилися «утилізувати» – як помічників, заступників, покровителів, лише не як поклик і суд.

Та коли врешті почав обвалюватися оцей «християнський світ», повний нерівності, лицемірства і самозадоволення, саме благополучні християни, які давно вже забули слова апостола Павла про мандрівців і прибульців, що не мають тут поставленого міста, але шукають грядущого (Євр. 13:14), – перші почали скрізь бачити антихриста, звіщати про кінець світу, викривати, проклинати і ненавидіти... Не розпізнавши, що саме їхній віковичний сон, їхня неспроможність розгледіти у всій історії світу боротьбу двох царств, їхня звичка до християнства якраз і є причиною обвалу...

Така перша настановленість в сучасному православному світі. Їй протистоїть друга, яка своїм корінням веде туди ж, лише інакше, – до обмирщення християнства. Це настановленість «угодовців», всіх тих, хто вважає, що християнство «корисне» і може стати «ще кориснішим», за умови його деякого пристосування до «біжучого моменту». Звісно, це не «першорядна цінність», але на своєму місці – в політичній програмі чи ідеологічному маніфесті або, приміром, переліслюючи непорушні «духовні цінності» – чому ж не згадати і християнські принципи, християнське надхнення і євангельські оновити? При побудові держави, суспільства, культури все це пригодиться і, ясна річ, не зашкодить.

Отже, з одного боку апокаліптики

розгублених «побутовців», а з іншого – плаский реалізм ідеологів майбутнього світу.

Отож в задушливій, нудній дилемі, створеній двома цими настановленнями, багнетсья бодай натякнути, не пояснюючи й не деталізуючи, на інше, без чого всі розмови про релігію звучать фальшиво. Це інше можна назвати по-різному, тут всі слова приблизні. Це – радість віри, це – вогонь П'ятдесятниці, це світло і повнота Євхаристії, це свобода тих, хто знає істину, це – якість передчуття, передвіщення того, «чого око не бачило й вухо не чуло, і що на серце людині не впало», що приготував Бог тим, хто любить Його (Кор. 2:9).

Давно вже заведено «містику» виділяти в якусь особливу сферу релігії, в певну ніби релігійну «справу». Однак насправді, і це можна сказати з усією ясністю, – *релігія і є містика*. Отже там, де немає хоча б нескінченно малої часточки цього священного «безумства», цієї радості, що її не зрівняти з жодними іншими радостями, і спраги, котру ніщо в цьому світі ніколи не втамує, там немає релігії, а є лише нудна приземлена карикатура на неї. Релігія – це зустріч з живим Богом, і ця зустріч не може не бути смертю і воскресінням душі для нового життя.

Лише відкриваючи оцю свою справжню містичну природу, знову й знову занурюючись у вогонь Царства, віра постає дійсно «корисною» для світу. Знаючи, що «світ у злі лежить», знаючи всю потугу демонічних сил, які повстали проти Бога, весь безмірний тягар ненависти, злоби, віра радісно і

вільно перемагає їх.

Лише «містик» істинно прозирає долю світу і таємницю Божественної любови. І якщо по-новому вслухатися у стародавні і звичні слова Церкви, якщо навчитися знову її мови і бачення, тоді можна почути, що в них вічно звучить заклик, звернений до кожного з нас і до всіх водночас – шукати «єдине на потребу», але в цьому «єдиному» знайти і отримати *все*: Бога, людей і світ.

Занепад
чи відродження?

Криза релігії в сучасному світі посилилася і поглибилася, й головне, вперше її почали обговорювати, вона стала об'єктом спроб зрозуміти і пояснити, що ж власне відбувається у нашому світі з релігією. З одного боку, не випадково, звісно, все частіше й частіше з'являється в розмовах, дискусіях і книгах про релігію слово «занепад». Так, без сумніву, занепад бачимо наяву. І полягає він насамперед у тому, що все менше і менше сфер свого життя – родинну, фахову, інтелектуальну – пов'язує сучасна людина зі своїми релігійними переконаннями, якщо навіть такі у неї збереглися.

...З разючою легкістю населення цілих країн, що віками жили в християнській традиції, від цієї традиції відвертається, відпадає, і, як б сказав, з ошелешуючою безпам'ятністю погоджується на легкодумні, неглибокі ідеології та теорії щастя! А Церкви? Хіба не живуть вони в якомусь безперервному, уже звичному страху перед державною владою, перед суспільними настроями, перед наукою, перед модою?..

З другого боку, ніколи ще, здається, за останнє століття не відчувалося в світі такого напруженого духовного шукання, такої правдивої духовної спраги... людей, які хочуть знайти в релігії відповіді на «остаточні питання»... Поруч із занепадом – і цього годі не відчувати – підноситься з глибини якась таємнича хвиля ще неясна, ще мутна, але якої сили!

Втомилася, до краю втомилася людина від пласких ідейок, що ними годують її ідеологи щастя, втомилася від безглуздя і страждань, що панують у світі, втомилася, головне, мабуть, від щораз очевиднішої *порожнечі життя*. Нам всі говорять, як потрібно облаштувати життя. Але вже зовсім не згадують, в чому полягає властиво саме життя. І ось якраз про життя, а це значить і про смерть, про вічне і непромінує, про те що мало би заповнити оцю болісну порожнечу, дедалі уважніше задумуються люди у світі...

Занепад чи відродження? Можливо і те, й інше. занепад чогось, але й відродження чогось. Так чи інакше, стоїмо ми перед незнаним порогом нашої духовної історії. І задуматись над цим, помислити вкрай потрібно.

Явне зникнення релігії зі сфе-

Твір Мондріана

ри суспільної і щораз помітніше зростання й посилення особистісних релігійних шукань – так, на мій погляд, можна означити парадокс сучасного стану релігії у світі, або, інакше, релігійного стану світу. Я кажу «парадокс», оскільки становище нинішнє прямо протилежне тому, яке існувало впродовж тисячоліть, і яким в певному смислі визначався й сам зміст релігії. Адже в тому й парадоксальність нинішньої ситуації, що біля «джерел» своїх релігій була передусім «суспільним» явищем, мало того, головною силою, головним рушієм людського суспільства. Якщо саме латинське слово «religio» означає «зв'язок», то він відчувався не лише як зв'язок кожної окремо людської особистості з Богом, але й як зв'язок людей поміж собою, як форма і зміст їхнього спільного, громадського життя. На підставі того, що ми знаємо, сьогодні про так звану «первісну релігію» (а вивчення її за останні десятиліття зробило величезні кроки вперед), цей «суспільний» момент тут незмірно сильніший, ніж «особистий». Саме релігія визначає місце людини в світі, зв'язок її з іншими людьми: сімейний, громадський, економічний, і смисл її існування, і співвідношення всіх сторін життя в цілому. В своїй основі держава, наприклад, не лише пов'язана з релігією, але вона є «плід» релігії, адже відображає й виконує на землі волю і закон Бога. Так само і культура, і мистецтво: вони народжуються саме від «культу», тобто передусім є висловленням людським релігійного сприйняття світу і життя. **Те ж саме стосується і сім'ї, і тієї сфери, яку ми називаємо тепер економічною, і взаємостосунків між народами, і т. ін. Остаточний «зв'язок» – «religio» – всього цього – саме релігійний.** Але якщо це так (а воно є саме так!), то поступове відривання всього – тобто людського суспільства в усіх його вимірах і виявах – від релігії, від релігійної основи і свідомості – становить, відповідно, величезну «революцію» в історії людства. А відтак осмислення цієї революції, її причин, сутності і наслідків є найпершим і вкрай насущним завданням для всіх, хто хоче правдиво з'ясувати не лише сучасне релігійне становище, але й становище людства як такого. **Надто багато ще тих, хто не розуміє, що саме тут, у відриві не окремої людини, а саме цілого суспільства і його життя від власних релігійних джерел, в тому що сьогодні називають секуляризмом, – справжній, глибинний корінь тієї кризи свідомості, що якою позначене сучасне життя. Бо відрікшись від однієї основи, наче загубивши її, людство не знайшло другої, спроможної її замінити.** Секуляризм – це перш за все – відмова від релігійного обґрунтування всіх форм людського життя, це утвердження, що *смісл і закон* – чи сім'ї, чи політики, чи форм суспільного ладу – можна знайти незалежно від яких би то не були релігійних передумов.

...Коли б, згідно з класичною марксистською схемою, релігія просто відмирала, як застаріла, більше не потрібна база суспільного й громадського життя, то становище було б ясним. Однак насправді, втрачаючи своє

значення явища суспільного, релігія не тільки не відмирає, але й з новою силою відроджується як осередок особистісного життя.

Постає питання, над яким рано чи пізно мусимо задуматися: чи можливо в дійсності звести релігію тільки до суспільної або тільки до особистісної сфери життя? В кожному разі, питання це у всій своїй глибині й гостроті стоїть для християнства, релігії доможемо особистісної, а з іншого боку, релігії, котра промовляє весь час про спасіння цілого світу.

Радість Царства

Сама суть християнської віри в тому, що ми живемо у певному ритмі: відречення, цурання, заперечення світу, але при цьому і постійне повернення в нього; живемо у часі, але тим, що поза його межами; живемо тим, яке ще не прийшло, але яке ми вже знаємо і чим володаємо.

Все богослужіння – як Таїнство Царства, Церква ж – як присутність і вість Царства грядущого.

Ми неспроможні відповісти на питання цього світу, вибравши або капітуляцію перед ним, або втечу від нього. Ми всіли відповісти на ці питання лише їх преображенням, осмисленням в іншій перспективі. З нашого боку тут потрібне повернення до того джерела енергії (в щонайглибшому значенні слова!), яким володіла Церква, коли опанувала світ. Церква принесла у світ не просто ідеї, що відповідають людським потребам, але передусім – істину, праведність, радість про Царство Боже.

Радість Царства... Мене завжди тривожить, що в успадкованих нами багатотомних курсах богослов'я тлумачиться ледве не кожне поняття, за винятком одного слова, яким починається і закінчується християнство: «Я звіщаю вам велику радість!» (Лк. 2:10) – так починається Євангелія, з янгольської вісті. «Вони поклонились Йому і повернулися до Єрусалиму з великою радістю» (Лк. 24:52) – так закінчується Євангелія. Богословське визначення радості практично відсутнє. Бо неможливо означити почуття радості, котру ніхто не в силі у нас відібрати. Тут всі означення стають німі. І однак лише тоді, коли це реальне, з досвідом, переживання радості Царства у всій його повноті знову обійме в богослов'ї чільне місце, – відкриється для богослов'я можливість заново підступити до творіння, в його істинно космічних вимірах, до історичної реальності протиріччя Царства Божого і держави князя світу цього, і врешті-решт – до викуплення як повноти, перемоги і присутності Бога, Котрий стає всім в усьому.

Справа зовсім не в тому, щоб якомога більше було літургійного благочестя. Навпаки, саме літургійне благочестя – величезний ворог богослужіння. Богослужіння не повинне мислитися як естетичне переживання або терапевтична вправа. Його унікальне призначення – відкривати нам Царство Боже. Це те, що ми святкуємо вічно. Спогадування, anamnesis Царства – це джерело всього, що є в Церкві – ось що прагне повідомити світові Богослужіння. І спогадування це досягає навіть «пост-християнського» світу – як дар зцілення, викуплення і радості.

Переклад Раїси ЛИШИ

3 книги «Собрание статей 1947-1983». – М.: 2011.

ЛІКАРІ–СВЯТІ України–Руси

Визначним лікарем України-Руси XI – XII ст. був прп. АГАПІТ ПЕЧЕРСЬКИЙ. Він створив на території Київ-Печерського монастиря першу в Україні лікарню, став засновником першої вітчизняної терапевтичної школи. У 1993 р. в Україні випущено поштову марку «Агапіт–Печерський – давньоруський лікар». На території Національного медичного університету в Києві 1995 року відкрито пам'ятник, а згодом збудовано церкву його імені.

На зламі XI – XII ст. у Лаврі був ченцем геніяльний іконописець і перший дерматолог АЛІМПІЙ (помер у 1114 р.). Тими самими фарбами, якими Алімпій писав ікони, він виликував і різні хвороби шкіри. Патерик розповідає, як Алімпій виликував одного заможного київського чоловіка від прокази (лепрі).

Першим педіатром був ДАМІЯН (помер у 1071 р.). Коли до ігумена монастиря прихорили люди з хворобами і дітьми, він завжди направляв їх до Даміяна. Останній лікував молитвою, лікарю, покладаючи на них святою водою та освяченою оливою.

Вирощуванням лікарських рослин і використанні їх для лікування займався перший український фармацевт Прохор ЛОБОВИЧ. Під час голоду в Києві цей святий лікар робив чудеса. Злободі він випікав хліб (звідси і прізвище).

Прп. ЛАВРЕНТІЙ-ЗАТВОРНИК, єпископ Туровський (XII ст.), коли був ще печерським ченцем, прославився тим, що лікував різні виразки та психічні захворювання. У зв'язку з цим ЛАВРЕНТІЙ та ГРИГОРІЙ ЧУДОТВОРЕЦЬ можуть вважатися першими психотерапевтами.

Ефективно лікував хворих Прп. ПИМЕН ПОСТНИК. Мав він і дар пророкування: міг передбачити, скільки проживе хворий після одужання, передрік за два роки й свою смерть (XII ст.).

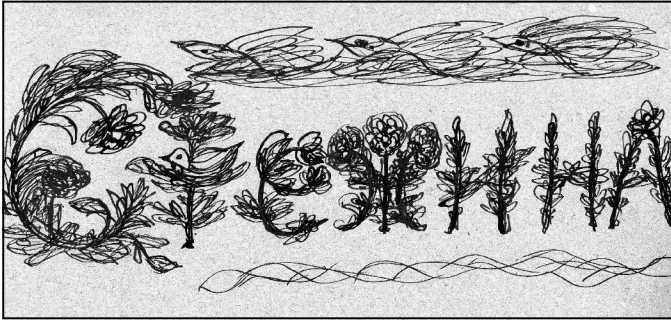
Чернігівський князь Святослав, у схимі МИКОЛА СВЯТОША (XII ст.), прийнявши чернечий постриг у Печерському монастирі, ґрунтовно налагодив медичну допомогу. Він переніс лікарню св. Агапіта на інший бік монастиря і розбудував її так, що пізніше виріс цілий Лікарняний монастир. Зараз на цьому місці в Лаврі розташована Микільська церква. Названа вона так на честь фундатора лікарні прп. МИКОЛИ СВЯТОШІ. Ця лікарня діяла до 1917 р.

Успішно займалися лікуванням й інші печерські ченці. Ніконовський літопис повідомляє про св. ЄФРЕМА, єпископа Переяславського (помер у 1098 р.), який теж був цілителем тіла і душі: «...здання многа воздвиг и строения банное и вичево и больницы всем приходящим безмездное вичевание иже не вестъ прежде на Руси».

Отож у XI – XII ст. Київ-Печерська Лавра стає в суті речі першою національною медичною академією. Ієромонахи АНТОНІЙ та ТЕОДОСІЙ зібрали тут цілу плеяду талановитих лікарів-ченців. Це вже були справжні фахівці, які читали твори Гіппократа, Галена, Авіценни. Вони активно сприймали багатий досвід народної медицини й користувалися знаннями лікарів-іноземців. Відомо, що деякі рослини та ліки у Київ-Печерську Лавру доставляли з Візантії. Відкриття першої лікарні в Лаврі, розвиток там медичної науки, висока ефективність лікування в ній сприяли поширенню слави про печерських цілителів душ і тіл людських.

Святий Агапіт ПЕЧЕРСЬКИЙ

Володимир МАЦЬКІВ

В історії записано, як могутній князь і розумний володар старої України Ярослав Мудрий (1015 – 1054) вів війну з поганськими половцями. Хоч мав відважне військо і добру зброю, знав,

оточував Київ, наказав він збудувати церкву Благовіщення. Йому хотілося, щоб ця церква була кращою від інших, тож і звелів покрити її золоченою бляхою і прикрасити гарними образами-іко-

Божа Мати — володарка України

що найкращу поміч і опіку може дати йому тільки Божя Мати. Вона вислухала покірну просьбу-молитву Ярослава і дарувала йому перемогу над ворогами. Вдячний за цю ласку, Ярослав збудував не одну церкву, а між ними найб-

нами. З того часу люди почали називати ту браму «Золотими воротами». Коли будову було закінчено і прийшов час посвятити церкву, князь Ярослав Мудрий урочисто віддав під опіку Божої Матері свою столицю Київ,

Чудотворна ікона Матері Божої Іржавської

ільшу й найкращу — церкву Св. Софії (Божої Премудрости), що стоїть у Києві до сьогодні.

Та побожному й мудрому володареві цього було замало, і він забажав окремо звеличити Пречисту Діву. Над одною брамою в оборонному мурі, що

військо і весь український народ. Сталося це 1037 року. Відтоді Божя Мати стала опікуною та володаркою України й її народу. Вона опікується українським народом і в тяжкі часи просить у Бога для нього порятунку. Її поміч додає народові сили пережити навіть

найбільше лихо і не піддаватись безнадії. Минають віки, змінюється життя людей, але пошана до Божої Матері серед українського народу не минається і не змінюється.

Коли не стало князів, оборонцями України від ворогів стали козак-запорожці. Вони також дуже шанували Богородицю. Посередині Січі, запорозької фортеці над Дніпром, стояла церква на честь Покрови Пресвятої Богородиці, а в ній чудотворна ікона Божої Матері.

У 1709 році, за гетьмана Івана Мазепи, коли Україна та її союзниця Швеція прогнали війну з Московщиною, запорожці залишили Січ і пішли на еміграцію за турецьку границю. Знаючи, що війська царя Петра I зруйнують їхню фортецю, узяти з собою найбільшу свою святість — образ Богородиці з Січової церкви, поставили його в наметі і там до нього молилися. І тоді вперше — як написав Шевченко у вірші «Іржавець» —

*Заплакала Матер Божя
Сльозами святыми.*

По смерті царя Петра запорожці повернулися в Україну і поставили січову ікону в церкві у селі Іржавець.

Під час Першої світової війни, коли творилася нова Українська держава, її військо обрало Божу Матір за свою опіку. Під опіку Богородиці віддалася також під час Другої світової війни Українська Повстанська Армія.

Українські поети й письменники написали на честь Божої Матері чимало гарних молитов і прославили її в чудових легендах. З особливою пошаною згадував Божу Матір у своїх творах Тарас Шевченко. Поему «Неофіти» він прикрасив чудовою поетичною молитвою, в якій просив Пречисту Діву поблагословити його «слово», тобто його письменницьку працю на користь рідного народу:

*Благословенная в женах,
Святая праведная Мати
Святого Сина на землі,
Не дай в неволі пропадати...
Пошли мені святеє слово,
Святої правди голос новий!
...Подай душі убогій силу,
Щоб огненно заговорила,
Щоб слово пламенем взялось.
Щоб людям серце розтопило.
І на Україні понеслось,
І на Україні свяtilось
Те слово, Божеє кадило,
Кадило істини. Амінь.*

Володимир КОЛОМІЄЦЬ

Покрова

*Встала в небі зоря вечорова
та й за руки веде зірченят...
Будь з дороба,*

*козацька Покрово! —
найдивніше з осінніх свят.*

Олесь ЛУПІЙ

Свято Покрови

*Світ у сяйві, не впізнати
саду і городу.
То Покрова — світле свято
нашого народу.*

*То — Покрова-захисниця
людей православних,
то — Богиня-помічниця
запорожців славних.*

*Грає осінь кольорова,
пахнуть груші, сливи.
Усміхається Покрова
до дітей щасливих.*

Марійка ПІДГІРЯНКА

Хлопчик і ластівка

Хлопчик:

*—Ластівочко мила,
Де хочеш летіти?
Чи тобі не шкода
Гніздечко лишити?*

Ластівка:
*—Шкода, милий хлопче,
Але що чинити?
Як зима настане —
Тяжко буде жити.*

Хлопчик:
*—Путь тобі щаслива,
Хоч і далеченька!
Прилітай здорова
Навесні, рідненька!*

Ластівка:
*—Прилечу, мій хлопче,
Із чужого краю,
Під твоїм віконцем
Пісню заспіваю...*

Віктор КОРДУН

Пісенька-лічилка

*За городом,
ще й за бродом,
раду радили рід з родом:*

*журавлиний і чаплиний,
попушиний і качиний,
хोвершиний і шпачиний,
коношиний і джмелиний,
зозулиний і ожиний,
ластів'яний
і лосиний,
ще й веселий комариний.*

*Як їм зиму зимувати,
хто з них буде відлітати,
кому хату будувати,
хто заляже спати в нору,
хто сховається під кору,
хто корінчиком в землі,
хто зернинкою в ріллі?*

*За городом,
ще й за бродом,
так нарадили рід з родом:
нумо, друзі, рахувати,
кому вдома зимувати,
кому в ірію відлітати, —
тут залишиться жар-птиця:
буде в золоті жмуриться.*

Останній урок

Оповідання

Альфонс ДОДЕ

Того ранку я дуже пізно пішов до школи і страшенно боявся, що мені нагорить; до того ж пан Амель сказав напередодні, що питатиме нас про дієприкметники, а я не знав про них анічогосінько. У мене навіть майнула думка, чи не краще зовсім не йти до школи, а податися кудись у поле.

День був такий теплий, так ясно світило сонечко! На узліссях весело посивіли дрозди; на Ріпперському лузі, за лісопилною, маршрутували німецькі солдати. Все те вабило мене куди більше, ніж правила вживання дієприкметників, та я подолав спокусу і чимдуж побіг до школи.

Проминаючи межу, я побачив, що біля вітрини для оголошень юрмляться люди. За останні два роки там з'являлися самі лише погані новини: повідомлення про поразки на війні, оголошення про ревізії, накази коменданта.

«Що ж там буде цього разу?» — подумав я, не зупиняючись.

Коли я перебігав через майдан, коваль Вахтер, що читав оголошення разом зі своїм підмайстром, гукнув мене:

— Та не біжи так, хлопче! Без тебе не почнуть!

Я подумав, що він глузує з мене, і, засапаний, влетів на шкільне подвір'я.

На початку уроків у класі завжди стояв такий гамір, що чути було аж на вулиці: грюкали кришки парт, учні, щільно затуляючи вуха, хором повторювали уроки, постукував лінійкою вчитель:

— Тихше, тихше!

Я сподівався непомітно прослизнути на своє місце, скориставшись із гармидеру, але сьогодні, як навмисне, було тихо, наче в неділю. Кризь відчинене вікно я побачив, що мої товариші вже сидять за партами, а пан Амель походить туди й сюди зі страшною залізною лінійкою під пахвою. Хоч-нехоч довелося відчинити двері й увійти до класу, де стояла мертва тиша. Може, собі уявити, який я був червоний і як тремтів од страху.

Але нічого страшного не сталося. Пан Амель глянув на мене зовсім не сердито і промовив лагідно:

— Швиденько сідай на місце, Франце. Ми вже хотіли були починати без тебе.

Я переступив через лаву і сів. Тільки тоді, трохи заспокоївшись, я помітив, що вчитель надягнув сьогодні парадний зелений сюртук, гофровану манишку й вишивану

чорну шапочку — так він убирался лише тоді, коли до школи приїздив інспектор або коли роздавали нагороди. Та й увесь клас мав якийсь незвичайний урочистий вигляд. Але я здивувався ще більше, коли побачив, що на задніх лавах, звичайно порожніх, сидять дорослі, мовчазні, як і ми: старий Гаузер зі своїм незмінним трикутним капелюхом, колишній мер, колишній поштар і ще дехто. Всі вони були дуже сумні, у Гаузера лежав на колінах старий пошарпаний буквар, а зверху великі окуляри.

Поки я здивовано озирався довкола, пан Амель зійшов на катедру і таким самим лагідним поважним тоном, яким він говорив зі мною, звернувся до всіх нас:

— Діти, сьогодні ми бачимося з вами востаннє. З Берліна надійшов наказ викладати в школах Ельзасу та Лютарингії тільки німецькою мовою. Новий учитель має прийти завтра. Це наш останній урок французької мови. Прошу вас, будьте дуже уважні. Слова учителя приголомшили мене. Так ось яке оголошення висіло на стіні мерії! Негідний!..

Останній урок французької мови...

А я ледве мів писати! Виходить, тепер я вже ніколи не навчусь! Виходить, це кінець! Так мені стало шкода замарнованого часу, уроків, з яких я тікав у ліс — видирати пташині гнізда або ковзатися на замерзлому Саарі! І книж-

ки, які ще недавно здавалися мені такими нудними і які так важко було носити — граматики, священна історія, — стали ніби давніми друзями, що з ними так важко розлучатися... А пан Амель! Я відразу забув, як він іноді суворо картав мене, як ляскав по руках лінійкою.

Бідолаха! Він убрався в парадний костюм на честь цього останнього уроку. Я зрозумів також, чому прийшли сюди й посідали на задніх лавах старі селяни. Цим вони немов хотіли показати, як їм жаль, що вони рідко заходили до школи. Цим вони по своєму дякували вчителю за сорокарічну чесну працю й віддавали шану батьківщині, яку тепер втрачали...

Аж тут пан Амель назвав моє ім'я. Чого б я тільки не дав, щоб голосно й чітко проказати слово в слово те нещасне правило; але я одразу збився і стояв за партою, збентежено переступаючи з ноги на ногу, не зважаючи підвести очей.

Я почув лагідний голос пана Амеля:

— Я не буду сварити тебе, Франце, ти вже покараний і без мене... Отак-то воно... Часом ми гадаємо собі: навіщо поспішати, це можна вивчити й завтра. А тепер бачиш, як виходить? Наш Ельзас завжди відкладав навчання на завтра і робив те собі на велике лихо. Отож ці чужинці мають право сказати нам: «Як же воно так? Ви зветесь французами, а не вмієте ні розмовля-

ти, ні писати рідною мовою». І в цьому ти винен не більше за інших, Франце. У нас у всіх є гріх на совісті. Ваші батьки не дуже дбали, щоб ви вчилися. Вони охочіше посилали вас у поле чи до прядильні, щоб ви заробили сякі-такі гроші. А хіба мені нема за що дорікнути? Хіба не поливали ви часом квіти у мене в садку замість того, щоб учитися? Хіба не відпускав я вас з уроків, коли мені хотілося половити форель?

Слово за словом, пан Амель почав говорити нам про французьку мову, про те, що це наймилозвучніша мова в світі, найвиразніша, найстійкіша, що ми повинні зберегти її й не забувати ніколи, бо поки поневолений народ володіє своєю мовою, він ніби тримає в руках ключа від своєї в'язниці!... Потім пан Амель узяв граматику і пояснив нам урок. Я дуже здивувався, що так добре все розумію. Все, що він казав, було на диво легке. Я, мабуть, ніколи не слухав так уважно, а він ніколи не пояснював так терпляче. Немов хотів перед тим, як піти від нас, за один урок вкласти нам у голови всі свої знання.

Покінчивши з граматикою, ми взялися до писання. На сьогодні пан Амель приготував нам зовсім нові приклади, написані на папірцях каліграфічним почерком: «Франція, Ельзас», «Франція, Ельзас». Такі папірці були почеплені на кожній парті. Вони майоріли по всьому класу, немов гірлянди.

Ох і старалися ж ми, випилюючи ці слова! А як тихо було в класі! Чути було тільки, як риплять наші пера.

Раптом до кімнати влетіло кілька хрущів, але ніхто не звернув на них уваги. Навіть малюки, що так старанно виводили палички в своїх зошитах, мовби й це була французька мова... На шкільному даху тихенько туркотіли голуби, і я питав себе: «Може, їм накажуть туркотіти по-німецькому?»

Час від часу я відривав погляд від сторінки і бачив, що пан Амель нерухомо сидить за катедрою, обводючи пильним поглядом клас, немов хоче навки закарбувати в пам'яті свою рідну школу — все до найменшої дрібнички. Подумати лишень! Сорок років сидів він на цьому місці й бачив те саме подвір'я, той самий клас. Тільки старі партії пообтиралися до блиску, каштани на подвір'ї вигналися високо вгору, а хміль, що його він сам посадив, оповивав тепер вікна аж до самого даху. Боляче було йому розлучатися з усім цим і слухати, як метушаться нагорі сестра, складаючи їхні скрині. Адже завтра вони мали виїхати звідси, назавжди покинути цей край.

Та все-таки йому стало духу довести уроки до кінця.

Після писання був урок історії; потім малюки проказували хором складі. Старий Гаузер на задній лаві повторював букви разом з нами. Голос його тремтів од хвилювання, і вигляд у нього був такий кумедний, що нам хотілося плакати й сміятися водночас.

Ні! Ніколи не забути мені цього останнього уроку!

Аж ось годинник на церкві вибив полудень, а потім задзвонили до обідні. Тієї ж миті під вікнами оглушливо загурмили сурми пруссаків, що поверталися з муштри. Пан Амель зблід і випростався на весь зріст. Ніколи не здавався він таким високим.

— Друзі мої, — сказав він, — друзі мої, я... я...

Але йому здушило в горлі, і він не міг закінчити. Тоді він повернувся до дошки, взяв грудку крейди і, натискаючи щосили, написав великими літерами:

«ХАЙ ЖИВЕ ФРАНЦІЯ!»

Потім пан Амель застиг нерухомо, припавши головою до стіни. За якусь мить він махнув нам рукою. Це, певно, мало означати: «От і по всьому... А тепер ідіть собі... йдіть...»

Зруйнована бібліотека. 1941-45 роки

Переклала з французької
Олена ХАТУНЦЕВА

Простір дії Його рукою малює Господь

Валентина СЕМЕНЯК м. Тернопіль

будівництва майбутнього храму. А через півстоліття, 8 січня 2012 року, було закладено перший камінь церкви Тернопільсько-Бучацької єпархії Української Православної Церкви Київського патріархату.

І храм постав. Ще здаля бачу – двері відчинені навстіж, довкола – ані душі. Тихо так, просторо і велично. Залишаю взуття за порогом і босоніж простую у храм. Тут пахне тишею і деревом, а ще – медом. Я чую його скрізь, ним просякнуте повітря. Праворуч зіперті на стіну великі за розміром, ще «свіжі» й не «одягнуті» в рами ікони святих праведників – Методія, Амфілохія, Йова, Теодора... Відчуття таке, що стаю не просто свідком творення Історії, а безпосереднім її учасником. Здогадуюсь, що автор цих шедеврів – відомий у нашому краї і не тільки – художник від Бога Богдан Іванович Ткачик. До якого, власне, я й приїхала. Подумки дивуюсь, коли він отак скрізь встигає, адже працює ще й в редакційній раді мистецького часопису «Літературний Тернопіль». У Малій Іловиці трудиться тижнями – пише ікони. Не малює, а саме – ПИШЕ.

Важко дати визначення «ікони» як такої, бо у кожного воно буде інше, себто – своє. А в того, хто її творить – поготів. На мою думку, художник, який застиг перед чистим полотном... а потім торкається його вмо- ченим у фарбу пензлем, творить не

просто образ, а МОЛИТВУ, беззвучну. Вона з'являється у СЕРЦІ, щоб обминувши розум, стати ТЛОМ для майбутнього святого лику, перетворившись згодом у ВІЧНІСТЬ...

Богдана Івановича Ткачика я застала в сусідньому поряд із церквою будиночку, який віднедавна їй належить. В одній кімнатці він ночеє, «трапезує», в іншій – творча майстерня. Одночасно працює над кількома християнськими сюжетами: «Благовіщення», «Вознесіння», «Воскресіння», «Хрещення в річці Йордан».

Побачене не просто вражає. Адже, зазвичай, зображення священних подій ми бачимо на віддалі: над вівтарем, або ж високо на стелі під центральним куполом... А тут – зовсім близько, на відстані серця...

На перший погляд може здатися, що образи вже завершені. Але це не так. Богдан Іванович звертає мою увагу на кольори, ділиться секретами:

– Я коли розводжу якийсь колір, то «йду» одночасно всіма полотнами. Тоді кожна ікона ніби збагачується іншою. Це надзвичайно важливо. Може здатися, що вони різні, але насправді це не так, бо у своїй суті їх об'єднує цілісність. Всіх ікон має бути 70, я тримаю їх усі в голові.

– Як годиться, художник на картині має уявний центр, від якого відштовхується під час малювання. А де міститься центр ікони – точка відліку для іконописця? – запитує у

Узбіччя, хоч куди кинь оком, у жовто-блакитному саяві. Назустріч мені безтурботно-грайливою змійкою «летить» дорога. Час від часу краєвиди виринають безмежними луками, що пишастяться духмяним різнотрав'ям, та полями з пшеничними покосами. Адесь там, на обрії, з'являються перші обриси Кременецьких гір. Так гарно, що аж подих перехоплює! Ледве встигаю клацати фотоапаратом. Очима ж «вбираю» все, аби не прогавити жоден фантастичний клаптик літа на чарівній Шумщині. Згодом степ змінюється густим пралісом. Його хащі такі щільні, що здається тут ще не ступала нога людини. Все як у казці.

Десь попереду на мене чекає Мала Іловиця... Містичне перехрестя Тернопільщини, Волині, Рівненщини.

Всвишній дозволив мені зазирнути до таїнства творення іконопису у дивовижний спосіб...

Ця церковця особлива. Не тому, що нова, а тому, що збудована за заповітом преподобного Амфілохія Почаївського (в миру – Якова Головатюка), святі мощі якого покаяться у Лаврі Почаїва. «Мене не буде, тебе не буде, багатьох з вас не буде, а церква тут буде! І буде монастир!» – такою твердою, беззаперечною і прозорливою була відповідь сільському начальству, яке колись зруйнувало початок

Майстра.

Богдан Іванович кладе руку на серце і не замислюючись відповідає: — У думці... Рано прокидаюся, відчиняю церкву, молюся, дякую Всевишньому за ніч, за прийдешній ранок, прошу благословення. Бачите, маю свою церкву, — жартує художник і щасливо при цьому усміхається. — Віддаю себе в руки Господа — і тоді Він малює моїми руками. Дуже важливо відчувти Божественне начало, Божественний Дух того, що відтворюєш пензлем...

«Ось тут ще не вистачає золотистого кольору, — показує на одну з ікон. — **Золотистий має бути скрізь, він дуже важливий в іконописі. Він як бджолиний мед, благородний і несе з собою цілієння.** Поєднання на іконі зеленого і фіолетового — це поєднання земного і духовного начал».

Заходимо до церкви і Богдан Іванович звертає мою увагу на ікону Матері Божої Святої Покрови, яка розташована над хорами. Придивившись уважніше, бачу там... постать Тараса Шевченка. Помітивши мій щирий подив, художник розповідає:

— Тарас Шевченко для мене як свяятий великомученик. Я давно виношував цю ідею. Переживав, не знав, якою буде реакція священників. Але вони мене тільки підтримали. Шкода, що ви не застали о. Андрія. Він тут править тільки на великій святі. А зараз на будові каплички. От з ким—з ким, а з ним вам треба обов'язково поспілкуватись...

Уважно розглядаю незвичний образ: на Дніпровській кручі стоїть босоніж Великий Поет, на голові в нього калиновий вінок, внизу на березі українські хатки, місяць уповні віддзеркалюється у нічному водному плесі, Тарас рукою показує на землю внизу так, ніби підкреслює її особливу святість. Вгорі — Божа Матір зі святим Покровом.

Коли Богдан Іванович малював вінок, якраз сталися сумні події на Майдані. Через те в пам'ять про Небесну Сотню у калинові кетяги домалював свічки, зобразив їх на тлі неба...

Повдвір'я церкви встелене густим різнотрав'ям: у розпалі літня серпнева спека. Вузькою вуличкою прямуємо до джерела, з якого пив колись студену воду святий Амфілохій і яке у свій час намагались знищити советські меліоратори. Неподалік, на лавці, під молоденькою яблунею сидить поважних літ чоловік. Це той самий Микола Іванович Яворський, про якого колись святий Амфілохій сказав: «А він, може, церкву буде колись будувати...» Микола Іванович, підсумовуючи нашу розмову, каже: «Ет, було колись, було-перебуло...»

Багато ще всього розповісти мені того дня Богдан Ткачик: мудрого, повчального і пізнавального. На виїзді з Малої Іловиці вдалось зустрітись і поспілкуватись з настоятелем Свято-Вознесенського храму Великої Іловиці о. Андрієм Любуном, якого художник Ткачик назвав великим будівничим храму преподобного Амфілохія Почаївського. Але то вже окрема історія, про яку треба неодмінно також повідати цілому світові.

Світлини автора

Анна Віталія ПАЛІЙ м. Тернопіль

Як Іван став монахом

Бувальщина

Як то може молода людина відмовитися від усіх радощів людського життя і стати монахом? Ще й належає на своєму виборі... Що отримає взамін?..

...Коли найстарший, Іванко, перший помічник батьків і їхня надія, повідомив, що йде з дому до монастиря, мати заломила руки. Ще з чим іншим, може, й погодилася б, але з тим, що її дитина не буде бачити білого світу за тими монастирськими стінами, не матиме сім'ї, дружини, дітей... Плакала, і ніяк не погоджувалася на те, щоб син прийняв чернецтво.

Лагідна, тиха дитина, допомагає господарювати, піклується про молодших. Високий, стрункий, справжній красень. Вже йому й дівчину пригледіла, однокласницю. Гарна, роботяща, розумна, добре вчилася у школі, вже в університет поступила. Не могла не помітити, що їй подобається Іванко. А він не те щоб дуже противиться, але й не приймає. Усміхається і каже, що не треба.

Звідки матері було знати, що хлопець свідомо не прив'язує дівчини до себе, бо його серце вже давно прихилилося до іншого...

...Того грудневого дня Іванко, повернувшись зі школи, побачив біля свого будинку машину швидкої допомоги, а в хаті — лікарів. Мама, яка вже декілька днів мала високу температуру, сильно кашляла, а в грудях у неї наче вітер свистів. Лікарі схвильовано перемовлялися з батьком і сільською фельдшеркою. І малий Іван почув, що його мама може померти. Для хлопчика це була неоправна і важка нови-

на. А ще важче було усвідомити, що його трирічна сестричка і два братики, п'яти і семи років, теж залишаться без мами. Як вони будуть без неї?..

Вибігши у сад, почав молитися, щоб Бог порятував йому неньку. Тоді ще не знав, як саме треба молитися, але вірив, що Господь почує. Своїми словами розказував про маму, про сестричку і братиків. Раптом інтуїтивно відчув, що треба робити: він перекриє те, за що мама може померти, своїми добрими справами, своїм служінням Богові. І пообіцяв, що коли виросте, повністю віддасть себе Йому, стане ченцем.

Говорячи через своє серце, промовив це з повною ясністю думки. І враз відчув велику радість, що обійняла все його єство. Це було таке особливе поєднання з любов'ю, якого не знав ще ніколи. Наче вже щось сталося... Відтоді те, що відбулося між ним і Господом, хлопець зберігав у таємниці.

Мама одужала. З того часу минули роки. Вже й забула про свою хворобу... Все наче й добре, лише Івана чомусь притягує монастир... І от він, вже дорослий хлопець, серйозно захворів. І коли вже йшлося про те, що син може померти, мати здалася. «Хай буде так, як Ти хочеш, Господи. Якщо хочеш, аби став ченцем, то хай так і буде. Тільки б він жив».

Нині мати дякує Богові за свого сина. Її Іванко, тепер вже монах Михайл, є запорукою зв'язку зі Всевишнім і опорою не тільки для їхньої родини, але і для всіх, хто просить його молитви.

Повноцінна дружба

Притча

Троє чоловіків із раннього дитинства віддано дружили і завше допомагали одне одному. Перший із них став банкіром, другий — політиком, а третій — священиком. Банкір підтримував справи друзів необхідними матеріальними речами, політик — допомагав вирішувати зовнішні питання, якщо такі виникали, а священик щиро за всіх молився. Кожен вкладав свою частку безкорисливо, не вимагаючи нічого взамін.

Правда, багаті вважали, що тільки вони працюють для спільного блага, але священик не ображався. Він знав, що обидва мають провини перед Богом, та не хочуть цього виправити. Банкір твердив, що Бог милосердний і усім все прощає. А політик вирішив, що вже настільки грішник, що ніякого прощення йому не може бути. Тому, не турбуючись про наслідки, брали від земного життя все, що могли. Якось священнослужитель, заглибившись у молитву, запитував Христа, чи його друзі врятують свої душі. І почув у відповідь: «Ні один, ні інший не потрапить у рай. Їхній життєвий багаж потягне їх у пекло». Дуже зажурився священик, стало йому шкода друзів, бо у пеклі вони вже не зможуть зарадити собі. Почав кожен день за них молитися.

Якось пізно ввечері, будучи втомленим, дуже вже хотів спати, але згадав, що не помолився за друзів. Пересилиючи себе, почав спочатку канонічні молитви, а далі з великою ревністю у серці своєму запитував:

— Господи Ісусе Христе, Сину Божий, чи врятуєш тих, хто приступив до Тебе в останній момент, зрозумівши нечистоту свого серця?

— Врятую, — почув у відповідь.

— А тих, які вже й не сподіваються, та все ж благають у Тебе прощення?

— І вони матимуть спасення.

— Чи врятуєш ще й тих, які свідомо грішать, думаючи, що покаються тільки в кінці? — згадавши наполегливість Лота, що прагнув врятувати місто, не припиняв запитувати.

— І їх прошу. Але вони можуть не донести тягар

своїх гріхів. Бо якщо не несуть його, коли легкий, як понесуть, коли буде надмірним?

Тоді священик запитав конкретно:

— Як же, Господи, врятуватися моїм друзям?

— Хай вже зараз придуть до Мене.

Зворушено подякував Христові за розмову. А коли троє звично зустрілися, заговорив:

— Все життя ви обдаровували мене, і я жодного разу не відмовився. Сьогодні хочу дати: Бог дарує вам повне прощення. Прийдіть і візьміть його. Господь чекатиме разом зі священиком біля сповідальниці. Мене там не буде, але знатиму, коли ви приймете Божий і мій подарунок.

На цьому друзі розійшлися. Священик і далі продовжував стояти перед Творцем за їх спасіння. Одного дня відчув, що молитися стало легше і зрадів, бо зрозумів, що один перейшов через покаєння і примирився з Богом. А трохи по тому відомовив, що його молитва повністю прийнята, бо і другий прийшов до Господа.

А коли знову зустрілися, ніхто й словом не згадав про минулу розмову. Однак тепер всі відчули, що їх дружба не лише міцна, але і повна, бо серед них з'явився четвертий — Бог, а з Ним — і справжнє майбутнє.

Щасливі банкір і політик, як завше, дуже добродушно підсміюючись над священиком, домовлялися про виділення великої суми грошей. Але вже не на дрібні проекти у його парафії, а для дітей і старих людей усього міста. Хоча розуміли, що і ті, і другі сприймуть все як належне, ще й бурчатимуть, що мало... Політик планував ще й акції на розвиток духовності, хоча вони навряд чи матимуть широку підтримку у можновладців... Вони робили це для четвертого з них.

— Знаєте, думаю, що до повноцінної дружби не домагає священик, — подав голос політик, — а виявляється, що то були ми. Бо дружба наша була справжньою і раніше, але повноцінною стала тільки разом із Богом.

Нова свідомість

Борис ГУМЕНЮК

Та, що прибула з неба

Уривки з повісти

«... щоб могли сказати про нас: красиво»

Виглянь у вікно, — попросив я дівчинку. Вона з кішкою на руках підійшла до вікна і зупинилася.

— Що ти там бачиш? — запитував я.

— Небо, — покійно відповіла та.

— А ще.

— Зграю пташок.

— І що ти про це думаєш?

— Красиво, — сказала Олеся.

— Вірно. В птахів, як і в квіток, на перший погляд жодного сенсу нема, адже вони майже ніколи не переродяться в щось таке, що має прикладне значення для нас чи є вкрай необхідне. Тільки й того, що дивлячись на них, стають добрішими наші очі і теплі струмені вливаються у наші серця, і ми розуміємо, що це — красиво. — Не знаю, де я знаходив такі слова, але тут мені була потрібна павза, щоб вдихнути повні легені повітря.

— У кожній квітці, у кожній рослині, у кожній тварині, птаху чи комахи є власна дорога і мета, котрі людині, за всього її бажання, не пройти, не досягнути, не відшукати і не здолати. Зрештою, — підсумовував я, — нам це й не потрібно. Бо у нас, у кожного, є власна дорога і власна висока мета, і треба жити і йти до неї так, щоб дивлячись на нас зі своєї нірки, зі своєї зірки, зі своєї квітки, з висоти свого лету чи зі свого гнізда, рослина, тварина чи птах, дивлячись на нас, могли сказати про нас: красиво.

Я завершив. І завершив, як мені здалося, красиво. Запала мовчанка. Дівчинка перестала шукати свої черевички. Тепер вона залізла з ногами на канапу і сиділа замислена.

Здається, вона засвоїла церковний урок, зовсім непростий як на початок життя, згідно з яким треба прощати малі та великі кривди.

Однокрилий ангел

— А що таке «день народження»? — наважилася запитати Олеся після якоїсь павзи.

— День народження — це відлік твого життя, — мовив я трохи патетично.

— А як щодо тих, хто живе вічно? — знову своїм запитанням здивувала мене дівчинка.

Однак цього разу я мав твердий намір розплутати цей клубочок до кінця, тож сказав безапеляційно:

— У тих теж повинен бути

день народження.

— Як це? — перепитала дівчинка.

— День народження — це початок, — сказав я, — а початок повинен бути навіть у вічного, у того що згодом кінця не матиме.

Олеся мовчала. Мовчав і я. Ми помовчали скільки, скільки було треба для того, щоб така кмітлива дівчинка як Олеся засвоїла отриману інформацію.

Після цього мені залишалося запропонувати:

— Давай влаштуємо тобі день народження.

— А можна? — з недовірою запитала дівчинка. Але я відчув надію в її голосі.

— А чому б ні? — сказав я, — давай сьогоднішній день вважати днем твого народження.

— Згода? — потерпаючи як бив вона не відмовилася, запитав я.

— Згода, — чомпо відповіла дівчинка.

«Значить, у нас буде свято», — подумки мовив я. І не гаючи часу, ми почали приготування до першого у її житті дня народження. [...]

Якби Олеся була звичайною дівчинкою, то ми до цього дня готувалися б заздалегідь. Запросили б хрещених батьків, двоюрідних братиків і сестричок, дідусів з бабусями, тіток з їхніми дядьками й дядьків з їхніми тітками та усіх сусідських діток. Але де за один день знайти дитині одразу так багато

друзів і родичів? Тож ми вирішили перший її день народження святкувати удвох.

Ми прибрали кімнату, прикрасили її квітами, наготували безліч смачних страв і запросили до святкового столу всіх, хто літав, ріс на клумбі, жив за шафою та на горіщі. Але головне питання, яке непокоїло мене, досі залишалося не вирішеним.

Подарунок. Серед безлічі іграшок я не знав, що вибрати. Адже це мало бути щось незвичайне.

Врешті, обійшовши не по одному разу майже всі дитячі крамниці у місті, я сів у тролейбус тридцять сьомого маршруту і поїхав на найбільший в районі Троєщинський ринок.

Звісно, можна було вирішити все набагато простіше, традиційно купивши якого-небудь рожевого толеня чи блакитного слона, але дівчинка чекала дива.

А Троєщинський ринок вже сам по собі — диво.

Заморські купці, вуличні перекупки, шовк, атлас, шербет, цукрова вата, халіфи, переодягнені у торговців, заклікателі духів, переодягнені у простолюдів, кишенькові злодії, замасковані під лордів, і полісмени, замасковані під шахраїв. Люди усіх рас та континентів і найліпший крам з усіх кінців світу могли причарувати й увагу дорослого, а не лише дитини.

Я довго ходив поміж рядів. Приглядався, прицінювався, вертів у руках не одну річ і вже

ладен був й з цього ринку розсичаровано повернутися додому з нічим.

Аж раптом при самому виході мою увагу привернув дивний вусатий чоловік. На ньому була старовинна вишита сорочка і білі, з домотканого полотна, штани. Він був узутий в личаки, а на голові мав солом'яного бриля. І з лагідною посмішкою, котра освітлювала все навколо, а не тільки його лице, чоловік подавав ангелів.

Ангели були маленькі, двадцять сантиметрів заввишки, з сумними очима і найвищими обличчями, — чоловік розклав їх, підстеливши газету, просто на землі.

Люди йшли, не помічаючи ангелів, аж серце замирало від страху, що котрась нога ненароком наступить на них. Пиліюка з-під ніг людей піднімалася вгору і сірою пеленою осідала на їхні білосніжні, справді ангельські, хоча й порцелянові тіла.

Не знаю скільки я простояв дивлячись на них. Але якісь миті, прислухавшись до внутрішнього голосу, вирішив: те, що так довго шукав — нарешті знайшов.

Я взяв на вигляд найменшого, котрий був найбільше припорошений пиліюкою, крайнього, який стояв у найнебезпечнішому місці — найближче до ніг людей.

Схилившись додолу, я обережно взяв його до рук, різким підходом здмухнув з нього пиліюку і ангел вмиг білосніжно засяяв. Не торгуючись, я виклав гроші, заплатив чоловікові за ан-

гела невелику ціну і за якийсь півгодини вже стояв на порозі своєї хати. Спершу я хотів приховати подарунок до вечора і урочисто вручити його дівчинці, коли сядемо за святковий стіл, але жба можливо щось приховати від цієї малої дзиги — цього непосидючого маляти?

Поки я скидав верхній одяг, поки відносив на кухню пакети з продуктами, Олеся побачила як з одної сумки на неї дивляться чийсь сумні оченята, потягнулася туди ручками і за мить, коли я ще навіть не встиг відкрити рота, міцно тулила до грудей свого ангела.

«Це мені?» — питав її щасливий погляд, звернений до мене. Дівчатське було нікуди: довелося признатися, що то був саме її ангел. Лише після того, коли почула, що то її ангел і ніхто не збирається унеї його відбирати, вона відняла його від грудей.

При першому ж погляді на ангела нам обом стало зрозуміло, що з ним щось негаразд. У ангела не було одного крила.

Я заходився нишпорити в порожній сумні, сподіваючись, що крижик порцелянове крило відломалося по дорозі і його легко можна буде приклеїти. Але Олеся, схилившись над підлогою, шукала його на килимовій доріжці. Крило могло відламати, коли вона з усіх сил пригортала його до себе. (Адже я був переконаний, що на ринку крило було!) Однак всі наші пошуки виявилися марними: крило ніде не знайшлося. У розпачі я вже було вирішив, що немає іншої ради як знову їхати на ринок і повернути чоловікові цього бракованого ангела. Чи, принаймні, обміняти його на іншого, на такого, що має пару крил. Але Олеся почала просити мене не робити цього.

Вона з усіх сил пригорнула ангела до своїх грудей, голос її тремтів, а в очах стояли слюзи:

— Не забирай у мене мого ангела, — сказала вона таким тоном, що краєві мені серце, — адже інший, навіть стократ краший ангел, буде не мій.

— Але ж..., — почав було я, та вона не дала договорити.

— А те, що у цього одне крило, так це зовсім не страшно, — вела вона далі, — крило може вирости, може знайтися, а, може, у мого ангела зроду ніколи крила не було; може, щоб у ангела було два крила, дитина сама мусить докласти власних зусиль?

Я слухав і не вірив, що це говорить така маленька дівчинка, і що чути це випало саме мені.

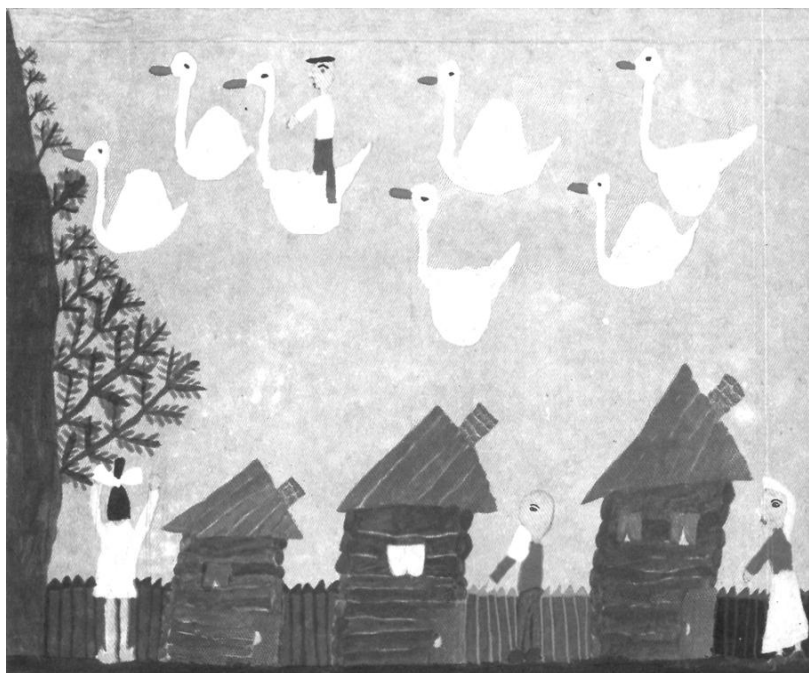
— А на ринку того чоловіка вже може не бути, — далі вела Олеся, — або він не захоче забирати назад ангела. Скаже, що то його зіпсував ти.

Я мовчав, а вона трохи помовчавши, додала:

— Але найгірше, коли він погодиться обмінити мого бідного ангела на нового, з парою міцних крил.

— Чому? — запитав я. — Будь ласка, поясни.

— Бо я люблю цього, — ска-

Мал. Майі Коряжної, 6 років. «Барвіста планета», 1973

зала вона, — хіба не зрозуміло? Та й чи потрібен мені чужий ангел, хоч і красивий? Я не знайшовся, що їй заперечити. А вона продовжувала:

— З цим ми уже подружилися, а з новим хтосьна як воно піде, — сказала Олеся, — та й хіба кидають друзів у біді?

— А хіба він у біді? — запитав я, аби щось запитати.

— А хіба ні? Куди подітися в цьому світі моєму бідному ангелу, якщо я від нього відмовлюся? — обстоювала власну думку Олеся. — Хіба хтось інший його пожаліє, візьме у свій дім? Особливо після того, коли придивиться і побачить, що той однокрилий?

Вона говорила про ангела не як про порцелянову ляльку, а як про справжнього ангела-охоронця, якого кожна людина повинна мати якщо не від народження, то вже згодом знайшовши його. І в її словах відчувалася велика правда і якась могутня, досі невідома сила.

— Можна, хай він у мене залишиться? — врешті попросила вона і заперечити їй було несила.

Відтоді в нашому домі все змінилось. Олеся поставила ангела біля свого ліжечка на вікно і щонайменше два рази на день з ним розмовляла. Вона говорила з ним увечері перед сном, розповідаючи, що у неї цікавого трапилось за день. А вранці вона розповідала йому сни і плани на наступний день, одразу після того як прокинулася.

І з ангелом трапилось диво!

Коли дівчинка мала успіхи, коли була слухняна, коли не лінувалася — у ангела брукнувалося і, наче листочок на дереві, росло крило! Коли ж вона бешкетувала, була неслухняною і вередувала — крило згоралося в брукну і знову жувалося всередину.

Прийчини появи чи відсутності крила були зрозумілі, хоча неясні механізми такого дива. Якщо припустити, що кожна людина має ангела, то коли це справжній ангел, у нього має бути лише одне власне крило, а інше він отримує від людини. Своїми добрими вчинками людина дає своєму ангелові друге крило — і тоді він літає. А своїми поганими вчинками людина відбирає у свого ангела крило — і тоді він падає.

Якби люди могли бачити ангелів, вони бачили б, скільки їх літає в небі, спроможних саму людину піднести високо, аж до самих зір. А скільки однокрилих, тих, котрі через погані вчинки людей забули відчувати справжнього лету. Ходять, опустивши голову серед людей, вже не кажучи про тих, котрі падають.

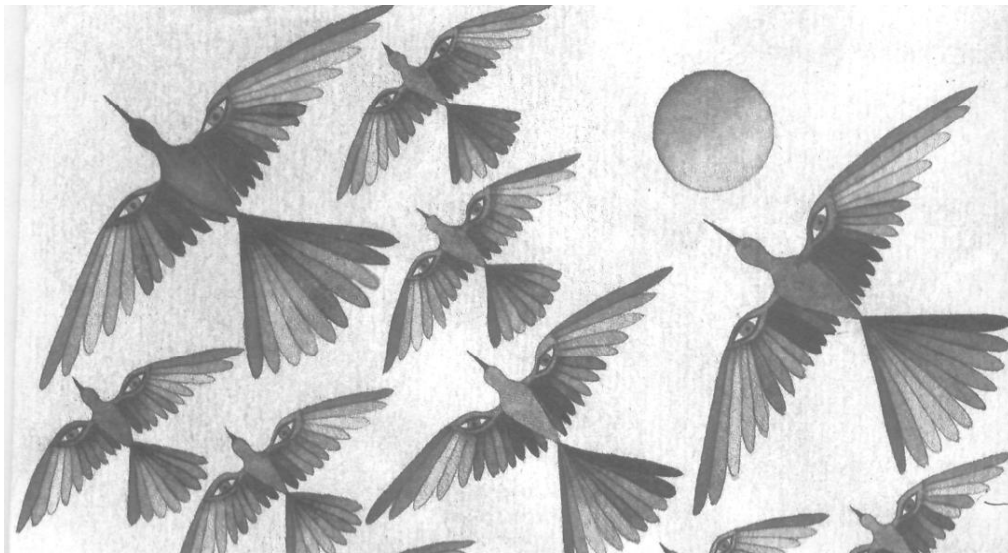
Коли маленька дівчинка зрозуміла це, її поведінка докорінно змінилася. Вона робила лише ті вчинки, і котрі давали можливість її ангелу літати і бути двокрилим.

Навіть я, дорослий, змінився. І хоча я не міг бачити свого ангела, на прикладі ангела Олеси я пам'ятав, що він — з одним крилом, і лише від мене залежало, чи навчиться він літати чи залишиться однокрилим.

Кожна людина залежить від свого ангела, котрий опікується нею, навіть від того, який з одним крилом, але так само і ангел залежить від людини. Завше треба пам'ятати, що кожен наш учинок матиме наслідок не лише для людей, ближніх і дальніх, і для нас самих, але й для нашого ангела.

Поки тривала ця історія з ангелом, минуло чимало часу. Весь цей час дівчинка жила в стані звершеного дива. Зворушений, я також неймовірно радів, що бодай у зрілому віці дістав підтвердження того, що на нашій планеті теж можливе диво.

ж. «Неопалима купина», ч.9, 2014

5 жовтня цього року виповнилося 105 років від дня народження Богдана-Ігоря АНТОНІЧА – видатного українського поета ХХ століття – провісника світла нової людини

1 Людина

Ніч темна, олив'яна, зима, люта,
чорна,
лиш вітер обертає хмар важенні
жорна.

Лиш срібна смерть іде в садиби
на жнива,
й кугикає кугач, лукукає сова.
Мов кін, в розгоні вихор перед
прямом брами

стає, й скрегочуть ланцюги й
дубові трами.
Та реучий подув торсає похмуру
тінь,
що сволюком втекти не хоче в
далечині.

Як сяйво місяця з-за хмари піднес-
лось,
бач: перед брамою стоїть самот-
ний хтось.

2
"Незнаний приятелю мій, навіщо
ждеш,
задивлений в покрівлю хмурих, си-
вих веж?"

Навіщо неспокійний зір підносиш
зчаста?"
"Я жду, бо замкнене за брамою є
щастя".

"Як довго, гей, як довго, сірий дру-
же, ждеш?
Чи день, чи два, чи три, чи, може,
тиждень теж?"

"Не тямлю вже, як довго; від без-
вічних літ,
вже відколи колишеться на осі
світ".

"Скажи твоє ім'я, брате мій, що
ждеш
так довго, довго, цілий вік безмеж,
що навіть згорбилась тобі з уто-
ми спина.

Скажи твоє ім'я!" — "Моє ім'я...
людина".

Вітер століть

І вітер віє від століть,
крилатий, вільний і неспинний,
і вчить свободи, тузи вчить
за чимсь незнаним і нестримним.

І повторяє нам прибитим
у зривах страчених намарне,
що вже ніяк життя спинити
і що життя це не казарма.

Je deum laudamus

Земля – арфа мільйонструнна,
арфа злотострунна,
земля – шарфа мільйонорунна,
шарфа зеленорунна,
земля – скрипка дрібнотонна,
скрипка срібнодзвонна,
земля – буря невегомона, буря все-
бурунна.

Кожний день – вічна молитва до
Тебе,
кожна ніч – вічний до Тебе псалом,
кожний день – туга людини за
небом.
кожна ніч – боротьба добра із злом.

Небо – над землею синій дах,
небо – вічний знак питання,
небо – сине, як невинність у очах,
небо – туги ціль остання.

Ars poetica II

Я звичайний пілота,
кожний мене захоплює день.
не розумію світа,
не розумію власних пісень.
Пити захват до краю...
Голос безжурний, немов цвіркуна,
от так собі співаю,
тільки дзвенить на горах луна.
Захоплення початок,
релігії й сонетів,
захоплення нам родить
апостолів й поетів.
Не вмію писати віршів,
сміюся з правил і вимог.
Для мене поезику
укладає сам Бог.

Село

Корови моляться до сонця,
що полум'ям сходить маком.
Струнка тополя тонша й тонша,
мов дерево ставало б птахом,
Від воза місяць відпрягають.
Широке, конопляне небо.
Обвіяна далінь безкрая,
і в сивім димі лісу гребінь.
З гір яворове листя лине.
Кужіль, і півень, і колиска.
Вливається день до долини,
мов свіже молоко до миски.

До істот з зеленої зорі

Я розумію вас, звірята і рослини,
я чую, як шумлять комети
і зростають трави.
Антоніч теж звіря сумне
і кучеряве.

Молитва

Заходить день за днину,
мов сонце за параван далеких гір.
Вже від ждання нас болить зір,
вже синини на головах є труш.
..... шалом наших душ
ми молимося за нову людину.

Veni sancte spiritus

Прийди, прийди до мене, Голубе
Святий,
ясними крилами заграй понад
моїм столом,
наповни серце щастям
янгольської повноти
та хорони мене перед безсилля
злом.

Угору голову прихилена у утомі
з-над жовтих фоліантів, з-над
паперів піднесу.
У серці, наче у пер'яментовім
томі,
раптово відчитаю вогняну Твою
красу.

Безмежжя відчуттям налив
ущерть, до краю
мою приземну душу, вкрити
пилом, мов дорого.
Та не бажаю передсіння раю, бо я
знаю:
страшна, страшна це річ живим
упасти в руки Бога.

Великий Женче Душ, Ти серпом
золотим
із мого серця сумнівів бур'ян та
хопту витни,
щоб перед оком вічності стояв,
мов непохитний тин,
я гордий, та твердий, мов криця,
лицар Твій блакитний.

МАЙДАН

НАШ ЧАС ВИПРОБУВАНЬ

Євген СВЕРСТЮК

На наших очах відбуваються події світового значення. Україна виходить на передній край боротьби за демократію, при чому на цей раз як суб'єкт історії.

Виходить одважно і безоглядно, як полонянка, у якої єдина перспектива – свобода.

Всі інші проблеми – попереду, але – на волі!

Людство опинилося у полоні спокус до легкого життя. В тенетах своїх вина-

гу «Лихо сторіччя».

Чи написано книгу про здоровий дух, який підносить і лікує? А така книга була б вагомішою...

Україна оживає духом, релігійним і національним духом Майдану. Вона раптом звеличується в очах світу. Але і світ, і вона сама бачить також метастази корупції, яка є найпершим ворогом.

Тільки ми забуваємо, що чотири

Не знав сіромаха, що вирости кри-
ла.

Що неба дістане, коли полетить.

Ці Шевченкові слова мають велику узагальнюючу силу. Захід відкриває перспективу ризиків і свободи. Для українців це добрі умови для старту. У всякому разі ми ще не мали таких умов. Молодь потребує, звичайно, доброї школи, яка не присипляє і не вчить імітації.

Але чи чужа школа є однаково доброю для молоді різних країн? Звичайно молода людина потребує доброго вчителя, який знає, кого вчить, для чого вчить, куди веде і яку вищу мету ставить.

Це актуально для всіх часів.

Якби ви вчилися так як треба,

То й мудрість би була своя...

Тут я б прочитав текст Шевченкового «Послання», дуже повчального і сьогодні.

Школа має виховувати культуру життя та праці, а не лише давати знання. Наука любити вища за науку розумувати і навіть за науку розв'язувати усія задачі.

Звичайно, наука самостійно мислить і вільно оперувати знаннями – це аксіома, прийнята для усіх. Але штука педагогіки полягає в тому, щоб пізнати межі добра та імператив обов'язку.

Вийдз за кордон на навчання є однією зі спокус свободи. Легше життя є однією зі спокус людської (і не тільки людської) природи. Але інстинкт самозбереження підказує: «постав хату з лободу, а в чужою не вежи».

Є категорія молоді, яка виїжджає на

навчання, щоб примножити творчі сили свого краю. Це молодь подвижницька. Я б сказав – нормальна.

Людина, що виїхала для легшого життя і кращого влаштування, мені здається занадто легкою, щоб про неї говорити.

Про вартості. Мої вартості не є моєю особистою справою. Я їх шукаю, освоюю, оцінюю критично. Але загалом це мій спадок, який я повинен примножити, щоб не стати блудним сином. Мої вартості корелюють з вартостями моєї спільноти, мого краю.

«Я без тебе нічого не значу,
Ніби птиця без крил»

Ці слова Василя Симоненка стали гаслом для цілого покоління, що піднялося над комсомольською пересічністю і стало в обороні гідності свого народу.

То блудна омана, нібито вартості плывуть на хвилях часу. Вони плывуть на хвилях вічної ріки. Вони ґрунтуються на Священних Писаннях і знов оживають і оновлюються у кожному поколінні.

Франко багато писав про вартості нових віянь, захоплювався ідеями рівності, соціалізму і вічних духовних вартостей. А потім таки пристав до пророка Мойсея:

Хто вас хлібом накормить,
Той враз піде з хлібом до зноу...

І от ми знову опинилися на тому самому місці біля джерела вартостей духовних, вічних. І горе тому поколінню, яке їх омине та буде свої сезонні сплуду на пісках, нанесених вітрами часу всупереч волі Творця. Воно зникне безслідно разом з ідолами свого сезону.

ходів. У погоні за світлячками воно втрапило висхідну дорогу – любові й віри.

Ще в 1938 році Орвел задумався над образом оси, яка ласувала джемом. Непомітно для себе він перерізав тонкий стан оси. Але і непомітно для неї: вона далі ласувала джемом, а він витікав на тарілочку. Потім вона спробувала злетіти – і вже не змогла... Конквест написав книгу роздумів над змарнованим сторіччям. Безансон написав кни-

покоління виживали в лещатах марнотратної держави, яка псувала людину духовно і морально!

В умовах свободи все живе потроху випростовується. Демократія ставить жорсткі вимоги.

Загалом наш народ набагато кращий, ніж нам здавалося ще рік тому. В людині є великі запаси прихованих сил, які скниють у безперспективності й безнадії.

СЛОВО СЕРДЕЧНОГО БОЛЮ

Запитання багатьох людей: «Отче, доки в нас, на Верховинщині, буде збурювати народ Московський патріархат?»

Якось мав телефонну розмову з товаришем зі Східної України. Почув страшну історію: Товариш його сина, з яким жили в одному під'їзді, порізав сина ножом за те, що той мав на одязі стрічку з українською символікою. Потім цей кривдник пішов воювати проти своїх земляків разом із профашистськими бойовиками. Чому так сталося? Відповідь шокує: «Батьושка благословляв». Що ж це за диявольське благословення – вбивати людей і катувати друзів дитинства? Чи благословення це? У слові «благословення» є дві частини: благо – добро, і слово. Чи може бути добрим слово, яке спонукає до вбивства? Батьושка, так у російській церкві називають священика, походить від слова батько. Що ж це за батько, який так «благословляє» дитину?

Аналіз ситуації на сході України показує, що головним рушієм людинонавистництва є православна церква Московського патріархату. Її антихристиянський провід, починаючи від

патріарха Кіріла і аж до нацькованих полів, при підтримці ними ж зомбованих «вірних», які навчені одного – сліпо коритися навіть безглуздом наказам своїх «учителів».

Звертаюся до вас, священики і прихожани церков Московського патріархату, як до братів і сестер гуцулів і українців і як до братів по вірі, хоча ви відмежовуєтесь. А для Бога і Матінки Божої ми є такими: припиніть обдурювати себе та інших і виправдовувати злочинні дії ваших очільників і людей, які входять до складу вашої релігійної організації. Не видавайте чорне за біле, брехню – за правду.

Священики, ви багато років залякували і обманювали наших довірливих християн-гуцулів казкою про безблагодатність та неканонічність всіх, окрім вас, і створили невелику, але все ж присутню громаду зомбованих людей, які повірили вам, зненавиділи рідне – мову, культуру, навіть предків...

Ви спонукали людей перехреснувати дітей, перевінчувати подружні пари, перепечатувати гроби, викидати «неканонічні ікони». Ви добре знаєте, що кожна дія священика зверхується благодаттю Святого Духа, а не на-

дається людиною. Церква Христова – єдина. Дух Святий – єдиний. Христос помер не за московську церкву, а за всіх людей – і «кожен, хто прикликне ім'я Господнє, спасеться», – так гласить Святе Писання. І це істина вічна.

Ви бачите, до чого довела зневага вашої релігійної організації до людської гідності, через свідому, а, може, і несвідому брехню і викривлення вчення Святої Церкви. Православ'я – це спосіб життя, яким правдиво славиться Бог, а не релігійно-політична, людиноненависницька організація.

На сьогодні багато парафій вашої юрисдикції вийшло з-під московського впливу, в тому числі і парафія рідного села вашого теперішнього очільника – митрополита Онуфрія. Бог дає вам шанс на цій хвилі отямлення виправити ситуацію.

Дорогі гуцули, які з різних причин стали жертвою московської псевдоправославної пропаганди. Подивіться навколо і згадайте: скільки болю і страждання принесло у ваші душі, родини, у взаємини з сусідами і односельцями московське перекручення істини. Чи вартує «хазяїн з Маскви» сліз ваших батьків і дітей, сварок із

сусідами, нервових страхів і переживань?

Вас зараз обманюють, що починається гоніння і це є підтвердженням вашої правдивої віри. Це чергова брехня. Хто вас гонить? Це московські бандити знущуються над православними українцями у Криму і на сході України. Хто на Гуцульщині зневажав вас так, як дехто з вас зневажав і зневажає своїх односельців?

Відкрийте розум і серце добру і правді. Подивіться навколо. Небо, гори, ліси, вироблені царинки, ґрунти, на яких побудовані ваші садиби, старі дідівські хати, гуцульська ікона на склі, пісня і вбירה... – це що, московська благодать? Кого і чого зреклися?

Вибачте за різкість, але серце болить. Вертаймося до рідного. До речі, першим митрополитом Московським був Петро з Галича, наш земляк. Християнство на Гуцульщині було вже тоді, коли на місці Москви було ще болото. І таким ідеологічним болотом залишається. Не сидіть у ньому.

З повагою, молитвою і любов'ю у Христі Ісусі

протоієрей Іван РИБАРУК,
парох с.Криворівня

Анатолій ЧЕРНЯЄВ завідує сектором Інституту філософії
РАН, кандидат філософських наук

ЦЕРКВА ЗАЛИШИЛАСЯ БЕЗ «ДОБРОГО СВІДЧЕННЯ»

Фонд «Громадська думка» 24 вересня опублікував результати дослідження, присвяченого ставленню росіян до моральних авторитетів і рейтингуванню осіб, що володіють ними. Сенсаційно низьким виявився рейтинг Патріарха Кирила, моральний авторитет якого, як виявилось, визнає лише 1% опитуваних – показник не просто низький, а знаходиться в зоні статистичної похибки. При цьому Предстоятель Російської Православної Церкви описався в одній морально-ваговій категорії з такими «авторитетами», як бойовик без правил Федір Смельяченко і Рамзан Кадіров. Лідирує з великим відривом, наче «король-сонце», президент В. Путін, моральний авторитет якого не порушений для 36% респондентів. В уже зроблених з цього приводу коментарях прозвучав скепсис як на адресу легкої ваги Патріарха, так і самого російського народу, який, схоже, не розуміється в моралі і не вміє вибирати правильні орієнтири, плутає моральний пієтет з віроповіддними почуттями. Наскільки виправдані такі оцінки?

Що ж до Патріарха, то

для нього ця новина справді не з краших. Адже, як він сам безупинно підкреслює, одна з головних функцій церкви – служити опорою моральності, зразком якої, за апостолом Павлом, покликаний бути Предстоятель церковної общини. Не випадково в православних канонах надається величезного значення моральному обличчю архиєрея, який повинен мати «добре свідчення від зовнішніх» – сучасною мовою – високий моральний авторитет в суспільстві. Виходячи з того, низький моральний рейтинг Патріарха Кирила може бути сприйнятий принаймні як «дзвіночок» про неповну службову відповідність... І не дивно, що офіційні представники РПЦ, відгукуючись на результати досліджень ФОМ, постарались перемкнути увагу з конкретних осіб на нюанси термінології. Так, за словами заступника Синодального місіонерського відділу ігумена Серапіона, «наші громадяни сприймають поняття «моральний авторитет» в героїчному контексті... Якби соціологи провели опитування на тему «Хто для вас духовний авторитет?» – Святійший зай-

няв би перший рядок.

Але гадання – справа невдячна, при тому що запропонований альтернативний термін також потребує пояснення. Що розуміти під «духовним авторитетом» і чим він відрізняється від морального? Ті, що мислять у середньовічній парадигмі, можуть вважати, що «духовність» – синонім «церковності», і розуміти під духовним авторитетом займаний пост у церковній ієрархії. В такому разі шанси Патріарха Кирила справді зростають. Однак у лексиконі сучасної культури поняття духу осмислюється по-іншому і стосується сфери життя, не цілком детермінованої природою, а кульмінацією його є моральне самовизначення; інакше кажучи, духовність практично синонім моральності. Відповідно духовний авторитет визначається не офіційним статусом, а реальним моральним героїзмом, самопожертвою задля ближніх і самовідданістю в ім'я переконань, прикладом чого можуть бути Лев Толстой і Олександр Солженіцин, Альберт Швейцер і Махатма Ганді. Доводиться визнати, що Патріарх Кирил – постать

зовсім іншого духовного калібру. Він зовсім не подвійник, а високопоставлений церковний чиновник, і навіть порівняння з католицьким візаві – Папою Римським Франциском, що рішуче відмовився від традиційної для Понтифіка розкоші і помпезності, прагнучи відродити ідеали євангельської простоти і смирення, – не на користь Московського Патріарха. Так що на проведенні спеціального опитування про духовний авторитет краще зеконотомити, та й результати його можна спрогнозувати, спираючись на вже відомі прецеденти, наприклад принизливе присудження Патріярху Кирилу два роки тому премії «Срібна галаша» за скандальні історії з годинником «Бреге», квартирою в Домі на набережній і т.п.

Однак не все так погано. Насправді той факт, що глава домінуючої конфесії не був виділений більшістю респондентів «за посадою» і зайняв у рейтингу з морального авторитету рядове положення «за заслугами» поряд зі спортсменами і шоуменами, – то добрий симптом. Адже в нормальному демократичному

соціумі релігія – особиста справа громадян, і Предстоятель Церкви, хай навіть дуже чисельної, повинен сприйматися – за межами церковного життя, а також власними парафіянами – не як наділена особливим статусом, не як сакральна фігура, а як реальна людина зі своїми перевагами і слабкостями, які оцінюються за гамбурзьким рахунком. Як мовиться, що робив, так і заробив. А російське суспільство продемонструвало, що воно, слава Богу, уже не настільки інфантильне і архаїчне, як того хотілося б силам, зацікавленим в продовженні спроб клерикалізації.

Переклад з російської

ВІД РЕДАКЦІЇ:

Російський автор обмінував найважливіший вимір авторитету Патріарха Московського – його ставлення до війни Росії проти України. Патріарх Кирил, всупереч християнському вченню про «блаженних миротворців», виправдовує агресію Росії проти України, де, до речі, домінує Православна Церква Московського патріархату, і православні українці зброєю обороняються від православних Росії. Виходить, святий стоїть поза християнством.

3 книги політв'язня Данила Шумука «За Східним обрієм» «Смолоскип» 1974, Париж-Балтимор

У вічних мерзлотах у далекому Заполяр'ї нас били, ображали і знущались у найжорстокіший спосіб, називали фашистами і буржуазними націоналістами, не в царській, а в «звільненій від усякого гніту і безправ'я» Росії.

Колі б насправді Жовтнева революція розв'язала всі наболілі питання народів Російської імперії, то в Другу світову війну німці не могли б, майже без бою, захопити Україну, Білорусь, Прибалтику і підійти під Москву, Ленінград і Царицин. І Власов не зміг би з військовополонених створити цілу армію, яка воювала проти Росії із значно більшою завзятістю від найдобірніших фашистських військ. У Першу світову війну не фашистам, а просто німцям не вдалося з руських військовополонених створити армію і кинути її проти царської Росії. А з англійців, американців та французів німці, ані в Першу, ані в Другу світову війну не створили ні одного батальйону, який би спрямував свою зброю проти своєї матірньої армії. Це трапилось тільки з росіянами. Одні лише совєцькі військовополонені взяли до

рук німецьку зброю і з повною рішучістю повернули її проти Червоної Армії. Наявність РОА (Российской Освободительной Армии) і національних батальйонів з кавказьких, середнеазійських і прибалтійських народів та української СС дивізії по боці Німеччини найкрасномовніше свідчать про те, що в Совєцькому Союзі не все гаразд, що основні питання, заради яких народи Росії піднялись на революцію, залишились нерозв'язаними. Росіян в РОА, які з повною відданістю билися проти Червоної Армії навіть ще й після капітуляції німецької армії, було в декілька разів більше від усіх українців в СС дивізії, воюючої проти Червоної Армії, і тих, що були в УПА і воювали як проти німців, так і проти карних батальйонів ЧК. Однак у лагерах, на Заполяр'ї власовців було дуже мало, їх судили тільки за індивідуальне вбивство. У лагерах осуджених їх було у декільканадцять разів менше, ніж українців, їх було менше навіть і від естонців, з чого видно, що караюча машина підійшла до них згідно з старою російською мудрістю: «Свои люди — сочёмся». РОА ж також за «єдиную не-

делімую».

Про боротьбу власовців проти Радянської Армії і їх звірства не видають брошур, не пишуть в журналах і газетах. Про Власова та власовців тепер уже ніхто ніде і не згадує. А про бандерівців і українських «буржуазних націоналістів» ще й досі не перестали видавати великим тиражем десятки брошур і книг та чорнити у всіх журналах і газетах. Караюча машина не думає про те, що навіть число осуджених і репресованих українців за націоналізм красномовно свідчить про наступ російського великодержавного шовінізму на національні інтереси українського народу і його духовну культуру.

Хто говорить чи пише у Польщі про польський націоналізм, чи в Румунії — про румунський, чи в Угорщині — про угорський, чи, нарешті, в Росії — про російський націоналізм? Ніхто!! Чому ж там про це не пишуть і не говорять? Чому у тих країнах нікого не судять за націоналізм? Тільки тому, що там у тих країнах не існує національного питання. Варшава розмовляє й пише своєю рідною польською мовою.

Євген СВЕРСТЮК

РОЗШИРЮВАТИ СФЕРУ ДОБРА

Мені здається, що то мій вираз... А багатьом людям і колись здавалось, що то їхній вираз, їхнє розуміння боротьби добра зі злом у житті. Бо то не боротьба двох, а діяльність різних людей, заангажованих добром і злагодою, а з другого боку — озлілих і засліплених злобою.

«Читаєш про події на Майдані — добро і зло живуть по сусідству — і порятунок наш тільки в одному: крок за кроком розширювати зону добра і милосердя. На щастя, це реально».

Це пише учасник Майдану Сергій Лашенко. Він радіє, що одна з 17-річних дівчат, що засвітилися на Майдані, відкрили для себе і горе, і біль втрати, і радість: «Майдан дав мені усвідомлення того, що хороших людей дуже багато. Що є ті, кому не все

одно, і що доброти людській все-таки немає меж».

Це відкриття в 17 років. А скільки тих, що не знають цього у свої 77 років!

Такі відкриття найлегше робляться в атмосфері людської солідарності, де один одному допомагає, рятує, підтримує, ризикуючи життям...

А скільки людей, знаючи подібну солідарність на війні, повернулися з війни у рабські умови вислужництва, звикли до лицемірства і лукавого фальшу «партсобраній». Де нікому не вірили, нікого не поважали. Нікому не служили з любові і зраджували задля вигоди...

Особисто я знав таку товариську вірність в сердовичі 60-ників, які постійно розширювали сферу добра, поваги і любові. Ширили світ добра і правди.

Тоді ж я познайомився кадебістським антисвітом ненависти, недовіри, недоброзичливості.

Я назвав його «зоною негативного принципу». Тут виділялися люди похмурі, обтяжені великими повноваженнями і не людською, а ніби державною відповідальністю.

Мене здивувало, що ці лейтенанти і майори працюють на те, щоб посварити рідних, розбити сім'ю, роз'ятрити гнів і помсту, посилити ворогування і розбрат... І все це в ім'я держави, в ім'я майбутнього!

Покоління незалежності починає відкривати для себе істину апостола Павла: «поки є час — усім робімо добро».

Дуже важливо, що це відкриття приходить не з книжки, а з живого спілкування молоді.

Михайло Коцюбинський у спогадах Євгена Чикаленка

150-річчя Михайла Коцюбинського у нас пройшло малопомітно, так наче це письменник не першорядний. Крім загальновідомих причин, тут діє також інерція советського ідеологічного туману. Діти письменника були використані і в ролі срібля, і в такій же ролі «коцюбинськознавців». Шляхетна ролля небоги письменника Михайлини Коцюбинської полягала в тому, щоб поставити вірні акценти і сказати правдиве слово про Коцюбинського-письменника.

До речі, на одній конференції, де просувалася думка про вторинність української літератури, один відомий публіцист (з Москви) сказав: «Багатьом та література майже невідома. Але прочитайте «Цвіт яблуні» Коцюбинського і побачите, що в другорядній літературі така поява неможлива». Я б додав, що «Тіні забутих предків» і навіть «Fata morgana» — це обличчя зрілої літератури. Але її треба очистити від примітивної соціологізації советського періоду. Коцюбинський творив обличчя української літератури.

Нижче подаємо уривок зі спогаду Євгена Чикаленка про особу Михайла Коцюбинського і його характер.

З ним усі трималися на дистанції, яку він сам усім задав. Не знаю, чи хтось дозволив собі на його адресу хоч якийсь прикрі чи докірливе слово. Він був чоловіком етикетним. З усіма тримався в рамках етикету. Й саме таку етикетну поведінку з собою ненав'язливо диктував усім, із ким він спілкувався. Можливо, в усьому українському товаристві він один був такий. Жодного натяку на якийсь простацьтво, панібратство, в усьому — домежна доброзичливість і люб'язність. Подколки він навіть справляв враження аж персахариненого.

Попервах я навіть було підозрював його у нещирості. Тоді мені видавалося: оця його підкреслена люб'язність, готовність сказати кожному приємне слово маскують його нещирість, але

потім зрозумів, що моє враження помилкове. Насправді це був дуже вразливий, тонкий душевною конституцією і самотній чоловік. У нього були якісь свої таємниці, котрі він ревно од усіх оберігав, і про них ніхто так і не взнав — він забрав їх із собою на той світ. Тільки його подружні зради і впливи на поверхню і стали приводом для плескання язиками. Він усе те дуже боляче переживав. Він узяв шлюб із дуже гарною панною і, кажуть, довгий час був щасливий у шлюбі.

Це велике випробування — вистояти під градом пліток. До честі Коцюбинських, вони вистояли — ніде ніхто не чув од них ані слова про ту історію.

Він з усіма був у нормальних стосунках, проте ні з ким не приятелював.

При всіх наших добрих взаєминах, повсякчасній взаємоповазі й ідейній близькості я не міг зарахувати себе до його приятелів.

Добре пам'ятається наше знайомство в Одесі, коли його обрали в члени «Одеської Громади».

Вже тоді він був відомим письменником. Я читав його оповідання з народного життя — і вони мені дуже подобалися. Він умів коротко й виразно розповісти про людську долю, і цим відрізнявся від наших старших письменників із їхніми дожелізями, у яких маса зайвого, геть другорядного. Читаючи Коцюбинського, я подумав: сьогодні треба саме так ошадливо писати. Можу похвалитися, що вже тоді я сказав собі: він має всі шанси стати нашим найбільшим прозаїком.

Згодом ми зустрілися вже в Києві, коли він приїздив із Чернігова, куди переселився, пошлюбивши Віру Дейшу. Якийсь час був там головою «Просвіти», однак владці потім його усунули, бо він справді мав серйозні наміри до роботи.

Знаю, що він був у Братстві тарасівців, хоч ми й ніколи про це з ним не говорили. Він ніколи сам нічого не казав про себе, а якщо його починали щось розпитувати, то або відповідав зовсім доривочно, або ж непомітно переводив розмову на інше. Тільки коли-не-коли міг несподівано розговоритися й картинно переповісти історію, котра до нього не мала жодного стосунку.

В листах він нарікав на службу, котра, за його словами, висмоктувала з нього всі соки. Тут він трохи перебільшував, оскільки його робота не була аж надто важкою і виснажливою. Інша річ, що

будь-яка не літературна робота з сидінням у чотирьох стінах була для нього мукою. Він був дуже субтильний для прози життя, а воно його ставило у важкі для нього ситуації. Коцюбинському легше було б, якби він міг жити з літератури, але в Україні ніхто не може жити з літератури.

Добрі гонорари пішли вже за російським виданням. Але ж вони не такі, які дозволили б йому взагалі полишити службу. А піти на заробітки в російську літературу, як Винниченко, він не спокусився. Його національне сумління — глибоке, хоч він аніде про те патосно не розводився.

На еміграції ім'я Коцюбинського майже одіозне. Через Юрія, який несподівано для нас усіх пішов за большевиками. Я не раз намагався пояснити собі й іншим, як це сталося, але дечого тут не розумію. Так, большевики своїми солодкими обіцянками замамили до себе чимало української молоді. Але чому саме Юрко Коцюбинський? Так, він захоплювався лівими ідеями. Михайло Михайлович якось трохи стурбовано про те обмовився. Однак дійти до такого, щоб повести червоних головорізів на Київ... Щоб розстрілювати з гармат київські храми... Звичайно, сам він не стріляв, але він подавав команди. Якби Юрко вишійшов із люмпенів чи з неписьменної темноти, то його червону кар'єру можна було б зрозуміти. А так зрозуміло лише одно — Ленін зі своїми поплічниками ціпо вхопилися за людину з цим прізвиськом — «Коцюбинський» — і сповна використали її в своїх кривавих справах.

Фрагменти

Передплатуйте газету

У кожному поштово-відділенні можна передплатити газету «Наша Віра», індекс 61671.

Газета містить актуальні матеріали з релігії та історії, богословські, філософські, літературознавчі та публіцистичні статті. В кожному числі є сторінка для дітей та юнацтва.

Передплатити газету собі та подарувати передплату друзям.

Засновник і видавець — колектив Редакції газети

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР Євген СВЕРСТЮК

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Архiep. Ігор (ІСІЧЕНКО), Євген СВЕРСТЮК, Раїса ЛИША, Юрій ВІВТАШ

ЛІТЕРАТУРНИЙ І ХУДОЖНИЙ РЕДАКТОР: Раїса ЛИША

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР-ОРГАНІЗАТОР: Надія САМУЛЯК

КОМП'ЮТЕРНА РОБОТА: Майя БУЛАХ

Зайти: вул. Межигирська 21, 04071

Діяльність: Україна-Ukraine, 01001, Київ-1, а/с 283.

E-mail: nashavira@ukr.net; http://www.nashavira.ukrlife.org

Телефон-факс: 425 68 06

Наш розрахунковий рахунок: 26004001282001, МФО 300142 в УКРІНБАНКУ

Ідентиф. код №22893760

Підписано до друку 12 березня 2014 р.

